

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος εἰκοστός.

Συνδρομή ἑτησίαι: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἔρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶναι ἑτήσιαι. — Γουρτίων Διευθ. Ὁδὸς Σταδίου 82.

22 Δεκεμβρίου 1885

ΑΜΑΡΥΛΛΙΣ

[Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον φύλλον.]

Η΄.

«Ἐμὲνα περισσότερον ἀπὸ ἓνα μῆνα μακρὰν τῶν Ἀθηνῶν καὶ οὔτε ἐσυλλογιζόμενη περὶ ἐπανόδου. Εἶχα κολλήσῃ εἰς τὸ ἐρημητήριόν μου ὅπως τὸ στρεῖδι εἰς τὸν βράχον· δὲν μ' ἔμελε τίποτε διὰ τὸν ἄλλον κόσμον πέραν τῶν συνόρων τοῦ κτήματος τοῦ θεοῦ μου καὶ τοῦ κ. Ἀναστασίου. Ὁ δὲ θεὸς μου κατενθουσιασμένος, διότι ἔβλεπεν ὅτι μοῦ ἤρρεσεν ἡ ἀγροτικὴ ζωὴ καὶ δὲν μοῦ ἔκαμνεν ὀρεξίν νὰ τὴν ἀφήσω, μοῦ ἔγραψε νὰ μείνω ὅλον τὸ θέρος ἐκεῖ, ἕως νὰ τελειώσῃ ἡ ὄλη συγκομιδὴ τοῦ σίτου καὶ ἀραβοσίτου· καὶ νὰ σοῦ εἰπῶ, ἐνδομύχως δὲν ἀπέκρουα τὴν πρότασιν αὐτήν.

Ἄχ! τί ὠραία ἡ ἐποχὴ ἐκείνη, καὶ πῶς ἐπέρασεν ἔτσι ὡσάν ὄνειρον! . . .

Οἱ χωρικοὶ εἶχαν ἀρχίσῃ νὰ θερίζουν καὶ τὸ χωριὸ ἔμενε σχεδὸν ἔρημον, διότι, ὅταν πηγαίνουν εἰς τὸν θερισμόν οἱ χωρικοὶ, κλείουν τὰ σπίτια των καὶ παίρνουν μαζί εἰς τὸ χωράφι, ὄχι μόνον τὴν οἰκογένειαν ὅλην, ἀλλὰ καὶ τὰ ζῶα ἀκόμη. Εἶνε ὠραῖον θέαμα ὁ θερισμός, μάλιστα ὅταν θερίζουν χωριατοπούλαις, κουκουλωμέναις ὡσάν χανούμισσαις μὲ ταῖς ἄσπραις μπόλιας των γιὰ νὰ μὴν ταῖς μαυρίσῃ ὁ ἥλιος. Πρέπει νὰ ἰδῆς μὲ τί ἐπιτηδεϊότητα καὶ χάριν κόπτουν τὰ ξανθὰ στάχυα καὶ πῶς ἀπὸ τὰ χειρόδαλα γίνονται τὰ λιμάρια καὶ ἔπειτα τὰ δεμάτια καὶ ἔπειτα τὸ φόρτωμα. . .

Ἐίχμεν λοιπὸν καθημερινὴν διασκέδασιν μὲ τὸν θερισμόν. Ἐγυρίζαμεν ἀπὸ χωράφι εἰς χωράφι, πότε εἰς τὸ κτῆμα τοῦ κ. Ἀναστασίου καὶ πότε εἰς τοῦ θεοῦ μου, καὶ οἱ χωρικοὶ ἦσαν κατευχαριστημένοι διὰ τὴν τιμὴν αὐτήν. Οἱ χωρικοὶ τοῦ θεοῦ μου μάλιστα ἀπὸ τὸν ἐνθουσιασμόν των μοῦ ἔλεγαν ἐιαμόνως νὰ γραφῶ δημάτης ἐκεῖ καὶ νὰ μὲ κάμουν μίαν ἡμέραν βουλευτήν! . . . Ἡ Ἀμαρυλλίς, σύμφωνα πρὸς τὸ ὄνομα αὐτό, τὸ ὁποῖον τῆς χαιριάζει περισσότερον ἀπὸ τὸ ἀληθινὸν ὄνομά της, δὲν περιωρίζετο μόνον νὰ βλέπῃ πῶς

θερίζουν, ἀλλ' ἐπαίρνε καὶ τὸ δρέπανον καὶ ἐβοήθει κάποτε εἰς τὴν ἐργασίαν τοὺς χωρικοὺς. Μίαν ἡμέραν μάλιστα, ἀφοῦ ἐθέρισεν ἄρκετά, ἐδήλωσεν ὅτι ἐννοεῖ νὰ πληρωθῇ διὰ τὸν κόπον της, καὶ χωρὶς νὰ χάσῃ καιρὸν ἐστρώθη κατὰ γῆς κάτω ἀπὸ ἓνα πλάτανον καὶ ἔφαγε ὀρεκτικώτατα ἀπὸ τὸ πρόγευμα τῶν θεριστῶν, τὸ ὁποῖον ἦτο—τί νομίζεις;—ψωμί κριθινὸν καὶ τυρὶ νοπὸν.

Ἐνα βράδῳ, ἐνῶ ἐγυρίζαμεν ἀπὸ θεριστικὴν ἐκδρομὴν, δὲν ἤξεύρω πῶς μοῦ ἤλθε καὶ τῆς εἶπα:

— Ἀφοῦ ἐγίνατε τόρα σωστὴ θερίστρια δὲν μᾶς λέτε καὶ τὸ τραγοῦδι ἐκεῖνο;

Ἐνόησεν, ἀλλ' ἔκαμε τάχα πῶς δὲν ἐνόησε:

— Ποιὸ τραγοῦδι; εἶπε.

— Φύσ' ἀγεράκι τῆς ἀγῆς. . .

Μ' ἐκύτταξε ἐπιπληκτικῶς:

— Νὰ μοῦ δώσετε τοὺς στίχους! Ἄ! ἐσεῖς μοῦ τοὺς ἐπήρατε καὶ τοὺς ἔχω χάσῃ τόσον καιρὸν τώρα, ὠραία διάκρισις αὐτή!

Ἐπειράχθηκα ὀλίγον διὰ τὸν τρόπον της.

— Μὲ συγχωρεῖτε, εἶπα, δὲν τοὺς ἐπήρα τοὺς στίχους αὐτοὺς, τοὺς εὔρηκα εἰς τὴν Βρισσοῦλαρ, ὅπου θὰ σᾶς εἶχαν πέσῃ. Ἐπειδὴ σᾶς ἤκουσα νὰ τοὺς τραγουδῆτε. . .

— Ἐγὼ; ψέμματα! πότε;

— Ἀληθέστατα. . . τὴν ἡμέραν ὅπου σᾶς εἶδα πρώτην φορὰν μὲ τὰ κεράσια εἰς τὰ αὐτιά καὶ τὰ ῥόδα εἰς τὸ κεφάλι.

Ἐκοκίνησε ὑπερβολικᾶ:

— Ὅθ' ἐθαυμάσατε τὴν ὠραίαν μου φωνήν, τὴν βραχνήν, ἐψιθύρισε.

— Αὐτὴ ἡ μετριοφροσύνη εἶνε πολὺ ἐγωϊστικὴ· φωνὴν δὲν ἔχετε δυνατὴν βέβαια καὶ ἀξιοθαύμαστον, ἀλλὰ τραγουδεῖτε πολὺ γλυκά. Ὅθ' εἰπῆτε λοιπὸν μίαν φορὰν ἀκόμη τὸ ὠραῖον αὐτὸ τραγοῦδι; Σᾶς παρακαλῶ!

— Δὲν ἐνθυμῶμαι τοὺς στίχους, ὅταν μοῦ τοὺς ἐπιστρέψετε μάλιστα!

— Μὰ ἤθελα νὰ τοὺς ἔχω κ' ἐγὼ.

— Ἀντίγραφετέ τους!

— Εἶνε τόσον ὠραῖα γραμμένοι, καὶ ἐγὼ γράφω τόσον ἄσχημα.

— Τότε—ἰδίστασεν ὀλίγον—τότε. . . κρατήσατε τοὺς ἰδικούς μου καὶ δόσετε εἰς ἐμέ τὸ ἀντίγραφον.

— Σὰς εὐχαριστῶ! ἡ πρότασις σας αὐτὴ εἶνε ὁ καλλίτερος συμβιβασμός.

Τὴν ἄλλην ἡμέραν τῆς ἔδωσα τοὺς στίχους ὅσον τὸ δυνατὸν ὑποφερτότερα ἀντιγεγραμμένους, ἀλλὰ μὲ ὄλην τὴν ὑπόσχασίν τῆς ποτὲ δὲν ἠθέλησε νὰ τοὺς τραγουδήσῃ.

Μόνον μίαν ἐσπέραν, ἐπειδὴ ἐπέμενε πολὶ ὁ πατήρ τῆς ἐπέστη νὰ μὰς τραγουδήσῃ ἐν ὠραίον τραγουδάκι, τὸ ὁποῖον κατόπιν ὁ κ. Ἀναστάσιος μοῦ ὡμολόγησεν ὅτι αὐτὸς εἶχε μεταφράσῃ ἐκ τοῦ γερμανικοῦ. Ὑποθέτω ὅτι καὶ ἡ Θερίστρια θὰ ἦτο ἰδικόν του, ἀλλὰ τὸ ἐκρυπτεν ἀπὸ μετριοφροσύνης.

Μὴ μοῦ εἶπῃς ὅτι δὲν θέλεις ν' ἀκούσῃς τοὺς στίχους τῆς μεταφράσεως; θὰ σοῦ τοὺς εἰπῶ χωρὶς νὰ σ' ἐρωτήσω:

Εἴπ' ἡ δροσιά 'ς τὸ δάκρυ γεμάτη περηφάνεια:

— 'Σ τῇ γῇ παραρρηγμένο ἢ μοῖρα σ' ἔχει φέρῃ!
Δὲν μοιάζεις σὺ μ' ἐμένα τὴν κόρη τὴν οὐράνια,
Τὴν ἀδελφὴ τένεμου, τῶν λουλουδιῶν τὸ ταῖρι.

Κ' εἶπε τὸ δάκρυ πάλι:—Γεννέμαι ἀπὸ τὸ πόνον
Καὶ βγαίνω ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων τὸ μᾶτι τὸ κλαμ-
[μένο...]

Ἐσὺ ἀπ' τὰ οὐράνια 'ς τῇ γῇ σταλάζεις μόνο—
Ἐγὼ ἀπ' τῇ γῇ ἐδῶ κάτω 'ς τὸν οὐρανὸ πηγαίνω!

Δὲν εἶν' εὐμορφο καὶ συγκινητικόν; Καὶ ποῦ νὰ τὸ ἄκουες, ὅταν τὸ ἐτραγουδοῦσε Ἐκείνη!...

Ἄλλος τρόπος συνεννοήσεως χαιρεσάτης μεταξὺ μας ἤρχισαν νὰ γίνωνται τὰ βιβλία. Τῆς εἶπα κάποτε ὅτι εὐρήκα εἰς ἓν βιβλίον ἀπαράλλακτον τὸν χαρακτῆρά της:

— Νὰ μοῦ τὸ δώσετε καὶ ἐμένα νὰ τὸ διαβάσω, εἶπε μὲ τὴν γυναικίαν περιέργειαν, τὴν ὁποίαν ἐδυνάμωνεν ἀκόμη περισσότερο ἢ μανία ἦν ἔχουσα ὅλαι ν' ἀνευρίσκωμεν τὸν ἑαυτὸν μας ὑπὸ τὰ φανταστικὰ πρόσωπα τῶν μυθιστορημάτων.

— Εἶνε μερικὰ μέρη, ποῦ νομίζει κανεὶς ὅτι ἐγράψαν διὰ σὰς ἐπίτηδες.

— Νὰ μοῦ τὰ σημειώσετε μὲ μιὰ νυχιὰ εἰς τὸ περιθώριον αὐριον τὸ προσμένω τὸ βιβλίον.

Ὁ κ. Ἀναστάσιος δὲν ἤκουσε τίποτε ἀπὸ τὴν συνομιλίαν αὐτὴν ἢ ὁποία ἐγένετο εἰς τὸν κῆπον. Τὴν ἄλλην ἡμέραν μ' ἐπρόσμενον ἀνυπομόνως διὰ νὰ τῆς φέρω τὸ βιβλίον. Ἐκτός τινων, τὰ ὁποῖα πράγματι ἐφημολόζοντο εἰς τὸν χαρακτῆρά της, εἶχα σημειώσῃ καὶ πολλὰ διὰ νὰ τὴν πειράξω μόνον τῆς ἀπέδιδά ἐλαττώματα, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχει. Ἐσημείωσα ἀκόμη καὶ μερικὰς ιδέας ὠραίας τοῦ συγγραφέως, αἱ ὁποῖαι εἶχαν σχέσιν μὲ ἡμᾶς καὶ τινὰς ὑπαινιγμούς αἰσθημάτων.

Ὅταν μὲ εἶδε πάλιν ἡ Ἀμαρυλλίς μοῦ εἶπε μὲ ὕψος προσποιημένης ἀδιαφορίας:

— Τὸ βιβλίον ποῦ ἐδῶκατε εἶνε ἀηδία· τὸ ἐδιάβασα ὅλον χθὲς τὴν νύκτα. Τὰ περισσό-

τερα ποῦ ἔχετε σημειώσῃ δὲν τὰ ἐνόησα, οὔτε μοῦ ταιριαζοῦν ἐκτός ὀλίγων.

— Ὅλα αὐτὰ τὰ ἐπρόσμενα πῶς θὰ μοῦ τὰ εἰπῆτε; θὰ ἐπεθύμουν ὅμως νὰ μάθω ποῖα εἶνε αὐτὰ ποῦ σὰς ταιριαζοῦν.

Μετὰ δύο ἡμέρας, ὅταν ἔφυγα τὸ βράδυ, μοῦ ἔδωκε τὸ βιβλίον. Ποτὲ μεσαιωνοδίφης δὲν ἀνοίξε καὶ δὲν ἐξήτασε μὲ περισσοτέραν προσοχὴν πολυτίμον χειρόγραφον βιβλιοθήκης. Ἐπέρασα ὦραν ὀλόκληρον εἰς τὴν μελέτην τῶν παρενθέσεων, τῶν ἐρωτηματικῶν, τῶν θαυμαστικῶν, τὰ ὁποῖα ἢ μικρὰ τῆς χεὶρ εἶχε χαράξῃ μὲ τὸ μολυβδοκόνδυλον. Ἐπροσπάθουν νὰ ψυχολογήσω ἐπὶ τῆς σημασίας αὐτῶν, ἐπὶ τῶν σκέψεων καὶ τῶν αἰσθημάτων, τὰ ὁποῖα τὴν ἔκαμον νὰ χαράξῃ ἕκαστον σημεῖον, καὶ ἐκοιμήθην ἀναπνεύων τὴν γλυκεῖαν εὐωδίαν βιολεττάς, τὴν ἀγαπημένην τῆς αὐτὴν μυρωδιάν, τὴν ὁποίαν ἀνέθιδε τὸ βιβλίον ὑπὸ τὸ προσκέφαλόν μου. Μετὰ τοῦτο τῆς ἔδωκα καὶ ἄλλα βιβλία καὶ ὁ τρόπος αὐτὸς τῆς συνεννοήσεως ἐξηκολούθησε. Ἄν κυττάξῃς τὰ βιβλία μου θὰ εὕρης πολλὰ ἀφανισμένα ἀπὸ τὸ μολυβδοκόνδυλόν της.

Ὅσον γελοῖον καὶ ἂν σοῦ φαίνεται αὐτὸ, ἐγὼ σοῦ ὁμολογῶ ὅτι μὲ ἀψησῶμαι εὐχαρίστως. Πρῶτον μοῦ ἤρесе, διότι ὁ πατήρ δὲν ἤξευρε τίποτε καὶ εἶχε τὸ θέλητρον τοῦ μυστηρίου, δεύτερον διότι μοῦ ἐφαίνετο ὠραῖον ὅτι συνητῶντο αἱ σκέψεις μας—ἴσως ἴσως τὰ αἰσθημάτων μας—εἰς τὰ διάστιχα τρυφεροῦ ποιήματος, ἢ θελκτικῆς διηγήσεως· τελευταῖον, διότι ἐδοκίμαζα καὶ ἐξετίμων καθ' ἡμέραν περισσοτέρον διὰ τοῦ τρόπου τούτου τὴν εὐγένειαν τῶν αἰσθημάτων, τὴν ὀξύτητα τοῦ πνεύματος καὶ τὴν ἐν γένει ἀνάπτυξιν ἐκείνης.

Ἐνόησα ὅμως ὅτι ἦτο κάπως ῥιψοκίνδυνον τοῦτο, ὅταν μίαν πρωίαν μετὰ παρατεταμένην σιωπὴν ἡ Ἀμαρυλλίς μοῦ εἶπεν ὡς ἀποτέλεσμα μακρᾶς σκέψεως:

— Εὐρέτε ὅτι πολλὰ ἀπ' ἐκεῖνα ποῦ εἶχατε σημειώσῃ εἰς τὰ βιβλία σας εἶνε αἰνίγματα καὶ... θέλω νὰ μοῦ τὰ ἐξηγήσετε.

Νὰ τῆς τὰ ἐξηγήσω; ἢ λοιπὸν δὲν ἐνοοῦσε, δὲν ἐμάντευε τί ἐκρύπτετο μέσα εἰς αὐτὰ, καὶ ἂν δὲν ἐμάντευε θὰ εἶπῃ ὅτι δὲν εἶχεν ἐννοήσῃ τὸ αἰσθημα, τὸ ὁποῖον μ' ἐνέπνεε—καὶ αὐτὸ ἦτο ἀδύνατον—ἢ τὰ ἐμάντευεν ὅλα καὶ ἐπίτηδες ἤθελε νὰ καταστήσῃ δύσκολον τὴν θέσιν μου ἀπέναντί της μὲ τὰς ἐξηγήσεις, τὰς ὁποίας προσεκάλει.

Ἡ ἀφέλειά της ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἶχε μεταβληθῆ εἰς πονηρίαν. Διὰ μίαν στιγμὴν μοῦ ἤλθεν ἡ ἰδέα νὰ ῥίψω τὸν κύβον. Ἐπὶ τέλους, εἶπα, ὅλα αὐτὰ εἶνε σημεῖα συμπαθείας φανερᾶς πρὸς ἐμέ, ἂν δὲν εἶνε ἀποδείξεις ὑψίστης φιλαρεσκείας. Καὶ τότε ἐνθυμούμην χιλίας περιστάσεις

κατὰ τὸ διάστημα τῶν σχέσεών μας, τὰς ὁποίας ἄλλοι βεβαίως θὰ ἐξήγουν ὡς τεκμήρια ἀγάπης ἐκμέρους της. Ἀλλὰ τὸ δύσπιστον λογικόν μου ἐξεγείρετο κατὰ τῆς εὐπίστου καρδίας, καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ ὁποῖα δι' ὀλίγον μ' ἐθαυκάων μὲ ὀνειρα καὶ ἐλπίδας, ἐσκορπίζοντο εἰς στάκτην καὶ ἐξηγοῦντο ἐν πρὸς ἐν ὡς ἀπλαῖ συμπτώσεις ἢ παρεξηγήσεις ἢ ἀνοησῖαι μου...

Ἐν τούτοις ἐκείνη ἐπέμενον εἰς τὰς ἐξηγήσεις ὅπως ὠνόμαζεν αὐτάς. Εἶχε μάλιστα τὴν ὑπομονὴν ν' ἀντιγράψῃ ἀπὸ ὅλα τὰ βιβλία τὰ μᾶλλον ἄξια προσοχῆς ἐκ τῶν σημειωμένων, καὶ ὅταν ἐπροφασίσθην ὅτι δὲν ἐνθυμούμην πλέον τί εἶχα σημειώσῃ, μοῦ ἔδωκε τὸ μικρὸν καλλιγραφημένον τετραδίον της, διὰ νὰ τῆς τὸ ἀποδώσω μὲ τὰς ἐξηγήσεις μου.

Δὲν ἤξεύρω πῶς τὴν νύκτα ἐκείνην εἰς μίαν στιγμὴν μεθυσμένος ἀπὸ τὴν εὐωδίαν τῶν χειρογράφων της, ἐπῆρα καὶ ἔγραψα τὰς ἐξηγήσεις τὰς ὁποίας ἐζήτη. Καὶ τί ἄλλο ἤμποροῦσαν νὰ εἶνε αἱ ἐξηγήσεις αὐταὶ παρὰ πλήρης ἐξομολογήσεως τῶν αἰσθημάτων μου; Ἐνθυμούμαι πῶς ἤρχιζα:

«Θέλετε ἐξηγήσεις; Διατί δὲν σὰς ἀρέσκει νὰ πλάττετε, νὰ ὑποθέτετε, νὰ μαντεύετε, ἀλλ' ἐπιζητεῖτε πλήρη τὴν ἀποκάλυψιν; Διατί προτιμάτε τῆς γλυκείας καὶ σκιερᾶς ὥρας τοῦ λυκαυγοῦς τὴν θερμὴν, τὴν πνιγρὴν μεσημβρίαν; Εἶνε συνήθως τῶσφ καυστικὸς τῆς ἀληθείας ὁ ἥλιος· διατί δὲν ἀποφεύγετε τὰς ἀκτῖνάς του; Ἄλλως τε τί θέλετε νὰ σὰς ἐξηγήσω;»

Καὶ ἤρχιζα κατόπιν νὰ ἐκτυλίσω ὅλον τὸ μεγαλεῖον τοῦ αἰσθηματος, τὸ ὁποῖον μ' ἐνέπνευσε, ἀνάλογον πρὸς τὸ μεγαλεῖον τῆς φύσεως ἣτις μὰς περιέβαλλε. Δὲν εἶχα οὔτε ἀξιώσεις, οὔτε παρακλήσεις καὶ ἰκεσίας, ἐκράτουν μέχρι τέλους ὑψηλοφροσύνην αὐτὸ εἶνε ἡ ἀλήθεια. Ἐλεγα μόνον ὅτι ἀπόφασιν εἶχα νὰ φύγω διὰ νὰ τῆς ἀποδώσω τὴν γαλήνην, τὴν ὁποίαν ἤλθα νὰ ταραξῶ ἐπὶ στιγμὴν, ὅπως ὁ λίθος ὁ ριπτόμενος εἰς τὰ νερὰ ἠρεμούσης θαλάσσης—εἶχα βλέπει καὶ εἰκόνας!

Ὁ ἐπιλογος μου ἦτο αὐτός:

«Μίαν τελευταίαν παράκλησιν σὰς ἀποτείνω: ἂν εἴσθε πλέον εὐμενῆς πρὸς ἐμέ, παρ' ὅσον νομίζω, κρύψατε τὴν εὐμένειάν σας, προσποιηθῆτε ἀδιαφορίαν, μὴ κλονήσητε τὴν ἀπόφασίν μου διὰ τῆς ἀγαθότητός σας—ἴσως θὰ μετανασώσωμεν καὶ οἱ δύο κατόπιν. Ἄλλ' ἂν πάλιν εἴσθε ψυχρὰ καὶ ὑπερήφανος καὶ ἂν αἱ ἐξομολογήσεις αὐτὰ πληγώσωσι κατὰ τι τὴν ἀξιοπρέπειάν σας, καὶ ἂν μὲ κατακρίνετε καὶ μὲ καταδικάσετε ἐνδομύχως ἐπὶ τῇ τόλμῃ—ὦ! χάρι! μὴ ἀποδείξετε τοῦτο πρὸς ἐμέ, ὑπομείνετε, προσποιηθῆτε τούτο πρὸς ἐμέ, μὴ φαρμακεύετε τὰς ὀλιγὰς ἡμέρας, τὰς ὁποίας θὰ διέλθω ἀκόμη πλησίον σας. Εἰς Σὰς κληρονομεῖ ἡ καρδία μου ὅλην

τὴν εὐτυχίαν ἧς ἀποστερεῖται. Εἰς Σὰς ὀφείλει τὴν λατρείαν τῆς φύσεως, ἣν ἠγάπησεν ἄχρι τοῦδε, εἰς σὰς ὀφείλει τὴν ἀγάπην τῆς εἰρήνης, τῆς ἀθουρίας καὶ γαληνιαίας ζωῆς, εἰς Σὰς ὀφείλει ὅλα τὰ αἰσθημάτων ἅτινα βλαστάνουσιν ἐκ τούτων: τὴν τιμὴν, τὴν ἀρετὴν, τὴν ὑπερηφάνειαν, τὸς φρουροὺς ἐν τῷ ἀγῶνι τοῦ κοινωνικοῦ βίου. Ἐκεῖ, ὅθεν διήλθε ἡ μορφή σας, ἐκεῖ, ὅθεν διήλθε τὸ ἄρωμα τῆς ἀγάπης σας, οὐδὲν αἰσθημ' ἀνάξιον θὰ εἰσχωρήσῃ πλέον.—Ἐῖθε νὰ διέλθητε μακρὰν μου τόσα ἔτη εὐτυχίας, ὅσας στιγμὰς εὐτυχίας διήλθον ἐγὼ πλησίον σας.»

Ἀπεφάσισα ὀριστικῶς νὰ δώσω τὴν ἔγγραφον αὐτὴν ἐξομολόγησιν. Ἡ ἀμφιβολία ἔχει βέβαια τὰ θέλητρον της, ἀλλ' ἐπὶ τέλους γίνεται ἀληθινὸν μαρτύριον. Ἐπρεπε νὰ καθαρῶς ἐξήθῃς ἡσέως μου, ἢ ὁποία μοῦ ἐφαίνετο καὶ κἄπως γελοία ἐπὶ τέλους. Ἀλλὰ τὴν ὥραν, ὅπου ἐπρόκειτο νὰ τῆς δώσω τὸ περίφημον χαρτὶ μαζὶ μὲ τὸ τετραδίον της ἔξαφνα μετενόησα. Ἐσκέφθην ὅτι ἦτο ἀνάξιον ἐμοῦ, πρόστυχον, ὅτι δὲ ἀντὶ νὰ καθαρῶς τὴν θέσιν μου τὴν ἔκαμνον ἀκόμη δυσκολώτερον. Ἐκείνη ἐπέμεινε παρακαλοῦσα καὶ προστάττουσα ἐναλλάξ, ἀλλ' ἐγὼ ἐμείνα ἄκαμπτος, ὡστ' ἐπὶ τέλους ὠργισμένη μοῦ εἶπε:

— Πολὺ καλά, λυποῦμαι μόνον ὅτι ἐταπεινώθηκα τόσον, ὥστε νὰ σὰς παρακαλέσω, ἐνῶ ποτὲ μοῦ δὲν παρεκάλεσα ἄνθρωπον.

Αὐτὰ ἐγένεον νύκτα εἰς τὸν ἐξώστην, ἐνῶ ὁ πατήρ τῆς φοβούμενος τὸ νυκτερινὸν ψῆχος ἐκάθητο μέσα. Ἄμα μοῦ εἶπε ξηρὰ ξηρὰ τὰ τελευταῖα λόγια ἐμβῆκε κ' ἐκάθησε κοντὰ του καὶ μετ' ὀλίγον χωρὶς νὰ με χαιρετίσῃ ἐπῆγε κ' ἐκοιμήθη.

Ὅταν ἐπέστρεψα εἰς τὸ δωμάτιόν μου, πρὸς ἀποφυγὴν παντὸς πειρασμοῦ ἔσχισα τὸ χαρτὶ. Ἦμην τόσον εὐχαριστημένος διότι ὁ λογισμὸς ἐνίκησε τὸ αἰσθημα, ὥστε δὲν ἐσυλλογίσθην τὸ κἄκιωμα τῆς Ἀμαρυλλίδος· εἶχα ἄλλως τε συνειθισθῆ πλέον εἰς αὐτὰ. Τὰ μετὰ ταῦτα δὲ μ' ἐπείσαν ὅτι πολὺ καλά ἔκαμα καὶ δὲν ἔδωσα τὴν γελοῖαν ἐκείνην ἐγκυκλίον. Ὑστερ' ἀπὸ τρεῖς, τέσσαρας ἡμέρας ἐπῆλθεν ἡ καταστροφὴ ὅλων μου τῶν ὀνείρων καὶ τῶν ἐλπίδων, διότι χωρὶς νὰ τὸ ἐνόησω αἱ ἐλπίδες εἶχαν φυτρώσῃ πικναὶ εἰς τὴν καρδίαν μου.—Αἱ ἐλπίδες, βλέπετε, εἶνε φυτὰ τὰ ὁποῖα φυτρώνουν χωρὶς νὰ τὰ σπείρῃ κανεὶς.

Θ'.

Τὴν Κυριακὴν εἶχε προσκεκλημένους ὁ κ. Ἀναστάσιος τὸν ἐπαρχον καὶ τὸν εἰρηνοδίκην ἐπρόκειτο νὰ ἔλθουν ἀπὸ τὸ πρῶν καὶ νὰ περάσουν τὴν ἡμέραν ὅλην εἰς τὸ κτήμα του, τὸ ὁποῖον εἶχαν τόσῃ ἐπιθυμίαν νὰ ἴδου.

Ἐπῆγα πρῶτ' πρῶτ' εἰς τοῦ γείτονός μου, καθώς με εἶχε παρακαλέσει, διὰ νὰ κάμωμεν ἕνα περίπατον εἰς τὰ σύνορα τοῦ κτήματός του καὶ νὰ ὑποδεχθῶμεν ἐκεῖ τοὺς ξένους, τοὺς ὁποίους ἐπρόσμενε.

Τὸν εὐρήκα μόνον εἰς τὸν κῆπον. Δὲν ἐρώτησα περὶ ἐκείνης· ὑπέθετα πολὺ φυσικὰ ὅτι δὲν θὰ ἤρχετο μαζί μας. Καθ' ὅδον ὁμῶς ὁ σύντροφός μου μοῦ εἶπε:

— Τί ὠραία αὐγὴ ἡ σημερινή· μοσχοβολοῦν τὰ πεῦκα λουτρμένα ἀπὸ τὴν δροσιά... κρίμα ποῦ δὲν ἠμπούρετε νὰ ἔλθῃ μαζί καὶ ἡ κόρη μου!...

Ἐπίθεσα ὅτι θὰ εὐρήκε κάμμιναν πρόφατον νὰ μὴν ἔλθῃ διὰ νὰ μοῦ κάμῃ πάλιν τὴν θυμωμένην:

— Μήπως εἶνε κακοδιάθετη; ἤρωτησα.

— Τί; δὲν ζεῦρετε πῶς ἡ Λέλα ἡ μικρούλα εἶνε ἄρρωστη, πῶς τὴν νύκτα ἦτον ἄσχημα καὶ ἐξενύκτισεν ἐκεῖ;

Ἡ Λέλα εἶνε ἡ μικροτέρη κόρη τοῦ ἐπιστάτου του, τεσσάρων ἐτῶν ἀγγελάκι· τὸ ἔχει βαπτίσῃ ἡ Ἀμαρυλλίς καὶ τοῦ ἔδωκε τὸ ὄνομα τῆς ἀδελφῆς τῆς Ἑλένης. Δὲν ἀγαπῶ πολὺ τὰ παιδιὰ, ἀλλὰ πρὸς αὐτὸ τὸ παιδί εἶχα—κ' ἔχω ἀκόμη—ἐκτακτον ἀγάπην. Ἐκτός ὅτι ἔχει φυσιογνωμίαν τόσον εὐγενῆ: ξανθὸ, ῥοδοκόκκινο, μὲ γλυκὰ καστανὰ ματάκια, ποῦ νομίζεις πῶς ἐγεννήθηκε ὄχι ἀπὸ χωρικούς, ἀλλὰ πολὺ ἀνωτέρας τάξεως γονεῖς, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀγάπη μὲ τὴν ὁποίαν τὸ περιβάλλει ἡ Ἀμαρυλλίς θαρρῶ πῶς τὸ κάμνει ἀκόμη συμπαθητικώτερον—εἰς ἐμὲ τοῦλάχιστον. Δὲν τὸ ἀγαπᾷ· τὸ λατρεῖ. Αὐτὴ τὸ ἐνδύει, αὐτὴ τὸ φροντίζει εἰς πολλὰ ἄλλα ἀκόμη ἢ ἂν ἄληθινή μητέρα. Ἐννοεῖς βέβαια πόσον τὴν ἀγαπᾷ κ' ἐκεῖνο! Ὄταν δὲν θέλῃ νὰ κάμῃ τίποτε, μόνον μὲ τὸ ὄνομά της πείθεται, καὶ ἂν τὸ ἐρωτήσης ποῖον ἀγαπᾷ, θὰ εἰπῇ πρῶτην ἐκείνην καὶ ἔπειτα τὴν μητέρα του, καὶ τὸν πατέρα του. Ἄς μὴ τὸ κρύπτω, πρὸ πάντων ἡ ἰδέα ὅτι τὸ ἀγαπᾷ ἐκείνη τὸ παιδί αὐτὸ μ' ἔκαμε νὰ τὸ ἀγαπήσω. Ἐνόμιζα ὅτι μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν ἡ ἀγάπη της καὶ ἡ ἀγάπη μου συνενωμέναι ἐπάνω εἰς τὸ ἀθῶον αὐτὸ πλάσμα ἔσμιγαν καὶ ἔκχιμασαν μίαν μόνον ἀγάπην ἀγνήν, ὅπως αὐτό. Πολλὰ φορεῖς ὅταν, ἐνῶ τὸ κρατοῦσεν εἰς τὴν ἀγκαλιά της τῆς ἐφευγε καὶ ἤρχετο εἰς ἐμένα, μοῦ ἐφαίνετο ὡς νὰ μοῦ ἔφερε κάτι τι, ἕνα κομματάκι ἀγάπης, καὶ τὸ ἐσφιγγα ἔς τὴν καρδιά μου καὶ μὲ τὰ χεῖλη μου ἐμάζευα ἀπὸ τὰ μαγουλάκια του, ἀπὸ τὰ μάτια του, ἀπὸ τὸ στόμα του, ὅλα τὰ φιλιὰ ποῦ τοῦ εἶχε δώσει πρὸ ὀλίγου ἐκείνη!

Αὐτὸ τὸ παιδί λοιπὸν ἦτον ἄρρωστον καὶ εἶχε κάμῃ τὴν Ἀμαρυλλίδα νὰ ἀγρυπνίσῃ κοντὰ του! Ἡ εἰδησις τοῦ κ. Ἀναστασίου μὲ ἀνησύχησε, δὲν ἔβλεπα τὴν ὥραν πότε νὰ ἐπιστρέψωμεν διὰ νὰ ὑπάγω νὰ τὸ ἰδῶ.

Οἱ ἀνεκμενόμενοι δυστυχῶς μᾶς ἔκαμαν ἀρκετὴν ὥραν νὰ μένωμεν καπνίζοντες καὶ συνομιλοῦντες μετὰ τοῦ γείτονός μου κάτω ἀπὸ μίαν κουκουναριάν. Τέλος πάντων ἐπρόβλεψα μέσα ἀπὸ τὸ δάσος... Δὲν ἠμπορῶ νὰ μὴ σοῦ τοὺς περιγράψω μὲ δύο λόγια: Ὁ ἐπαρχος Κεραμίας ἐκ Μάνης εἶνε ὑψηλὸς καὶ εὐρωστος, πενήντα ἐτῶν ἄνθρωπος μὲ φυσιογνωμίαν συνηθισμένην, ἀγαθὴν καὶ προσηνεστάτην. Τὸν ἀδικεῖ ὁμῶς τὸν εὐλογημένον ἡ μακία τὴν ὁποίαν ἔχει νὰ κομψεύεται σύμφωνα τάχα μὲ τὰς ὑποχρεώσεις τοῦ ὑψηλοῦ ἀξιώματός του. Φαντάσου ὅτι μᾶς ἦλθε μὲ ὑψηλὸν καπέλλον τῆς ἐποχῆς τοῦ Συντάγματος, μὲ ῥεδιγκόταν ἄλλοτε μαύρην, μὲ πανταλόνι κίτρινον ἀνοιχτόν, γυαλιὰ καπνισμένα, λαίμοδέτην πράσινον ὡς νὰ γουστερίσασα καὶ γάντια βυσσινιά... μᾶλλον, ὁ χριστιανὸς μὲς τὸ καλοκαίρι! Ὁ εἰρηνοδίκης πάλιν Μανωλάκης νησιώτης εἶνε τὸ ἀντίθετον: κυνικός φιλόσοφος μ' ἕνα καπέλλον ψάθινον τῶν τριάντα λεπτῶν, χωρὶς λαίμοδέτην μὲ φορέματα καννάβινα καὶ μὲ τσαρούχια εἶνε κοντός, ἰσχνὸς καὶ ἡ φυσιογνωμία του εἶνε φυσιογνωμία ἰσραηλῆτου.

Ὁ κ. ἐπαρχος ἦτο ἐφιππος, ἀλλ' ὁ νομομαθὴς συνοδοιπόρος του ἠκολούθει ἐπὶ ὄνου πλαγίως καθήμενος. Μετὰ τοὺς συνήθεις χαιρετισμούς αὐτοὶ μὲν ἐβράδυνον τὸ βῆμα ὀλίγον, ἡμεῖς δὲ ἠκολουθήσαμεν πεζῇ καὶ ἐφθάσαμεν εἰς τὸ σπίτι. Μετ' ὀλίγον καταώρθωσα νὰ ἐκφύγω τέλος πάντων, κ' ἐπῆγα εἰς τὸ σπίτι τοῦ ἐπιστάτου, τὸ ὁποῖον εἶνε κοντὰ εἰς τὸ σπίτι τοῦ ἰδιοκτήτου. Τὸ σπίτι εἶνε χαμηλόν, ἰσόγειον, ὀλίγον καλλίτερον ἀπὸ τὰ ἄλλα χωριόσπιτα. Ἐσπρωξά σιγὰ τὴν κλεισμένην θύραν καὶ ἐμβῆκα. Ἐννοεῖς ὅτι δὲν ἔχει οὔτε προθαλάμους, οὔτε περάσματα· ἀπὸ τὸν δρόμον εὐρίσκεται κανεὶς εὐθὺς εἰς τὸ μονάκριβον δωμάτιον, τὸ ὁποῖον χρησιμεύει δι' ὅλα.

Τὸ πρῶτον πρᾶγμα εἰς τὸ ὁποῖον προσήλωσα τὰ μάτια μου, ἦσαν ἐμβῆκα ἐλαφρά, ἦτον ἐκείνη. Ἐκάθητο εἰς ἕνα χαμηλὸν ξύλινον σαμανὶ καὶ ἐκρατοῦσε τὸ παιδί κοιμισμένον εἰς τὰ γόνατά της. Ἦτον ἀκένιστη, ξαγρυπνισμένη, τὰ μάτια της μαλιστα ἦσαν τόσον κόκκινα, ὥστε ἐφαίνετο ὅτι εἶχε κλαύση. Ποτὲ ἡ μορφή της δὲν μοῦ ἐφάνη ὠραιοτέρα. Τώρα χωρὶς κανένα στολισμὸν, χωρὶς κάμμιναν χάριν, τώρα ὅταν εἶχε καταθέσῃ ὅλα τὰ ὄπλα τῶν θελητήρων της, κάτω ἀπὸ τὴν μαύρην ἐκείνην ὀροφήν, ἀνέμεισε εἰς τὰ βήναυστα σκεῦη, τὰ ἅποια ἦσαν τριγύρω της, μὲ τὸ ἄρρωστον παιδί εἰς τὴν ἀγκαλιά, τώρα ἡ ὠραιότης τῆς ψυχῆς ἐξεχίνετο ἐλευθέρως καὶ περιέβλεπε τὴν κεφαλὴν της μὲ τὴν χρυσὴν ἐκείνην στεφάνην, μὲ τὴν ὁποίαν ζωγραφίζουσι τὰς κεφαλὰς τῶν ἀγγέλων.

Μὲ ὑπεδέχθη μὲ γλυκὴν μειδίαμα, ὡς νὰ εὐχαριστήθη, διότι ἦλθα κ' ἐγὼ νὰ ἰδῶ τί κάμνε

τὸ ἀγαπημένον της. Ἐρώτησα πῶς εἶνε.

— Τώρα εἶνε καλλίτερα, ἤσυχον· τὴν νύκτα ὁμῶς ἦτον πολὺ βαρεσιὰ, εἶχε πυρετὸν φοβερόν καὶ παραμιλοῦσε. Τὸ καὶ μὲνὸ! νὰ ζεῦρατε πῶς σὰς ἀγαπᾷ; Εἰς τὰ παραμιλητά του ἔλεγε συχνὰ τὸ ὄνομά σας.

— Καὶ ἡ μητέρα του ποῦ εἶνε;

— Ἐπῆγε εἰς τὴν βρούσιν μὲ σιγμῇ. Ἄμα ἔλθῃ θὰ τῆς τὸ ἀφήσω καὶ θὰ ὑπάγω νὰ ἐνδύθῶ. Ἐχομεν καὶ ἄνθρώπους σήμερα, καὶ δὲν ἔχω καθέλου ὄρεξιν... ἀλλὰ τί νὰ κάμω; Δὲν ἐκλείσα ἄματι ὅλην τὴν νύκτα.

Τὸ παιδί ἐξαρνα ἐταράχθη καὶ τὰ χεῖλη του τὰ κοιμισμένα ἐψιθύρισαν δύο λόγια: τὸ ὄνομά της καὶ τ' ὄνομά μου. Ἔτσι μαζί τὰ δύο ζευγαρωμένα εἰς τὸ στόμα του δὲν ἤξεύρω πῶς μοῦ ἐφάνηκαν ὡς νὰ χρησμός, προφητεία τὴν ὥραν ἐκείνην καὶ ἀνετρέχισα... Ἡ Ἀμαρυλλίς ἐσφυε καὶ ἤγγισε τὰ χεῖλη της εἰς τὸ μέτωπόν του:

— Ὁ πυρετὸς ὀλιγοστεύει, εἶπε σιγαλά, ἂν πῆσῃ ἄργότερα νὰ τοῦ δώσωμεν κινίνον.

Ἡ θύρα ἦνοιξε καὶ ἦλθεν ἡ μητέρα του λυπημένη, ἀγρυπνισμένη κ' ἐκείνη, ἀλλ' ὄχι περισσότερο ἀπὸ τὴν Ἀμαρυλλίδα. Αἱ δύο γυναῖκες ἔβαλαν ἐλαφρὰ τὸ παιδί εἰς τὴν μονόξυλον σκαλιστὴν σκάφην, ἡ ἁποία χρησιμεύει ἀντὶ λίανου εἰς τοὺς χωρικούς, καὶ ἡ μητέρα ἄρχισε νὰ τὴν κινῇ διὰ τοῦ γυμνοῦ ποδός· ἡμεῖς δ' ἐξήλθομεν.

— Δὲν ἠμπορεῖτε νὰ φαντασθῆτε, μοῦ εἶπε, τί ἀνησυχίαν ἐπέρασα ἀπόψε· μοῦ ἐφαίνετο ἀτελείωτη ἡ νύκτα, μὴ σιγμῇ μάλιστα ἐνόμισα πῶς θὰ ξεψυχῆσῃ τὸ παιδί εἰς τὴν ἀγκαλιάν μου. Καὶ δύο δάκρυα ὡς νὰ διαμαντάκια ἀνέβηκαν εἰς τὰ μάτια της.

— Ὁ φόβος σας ἦτον ἄδικος, εἶπα μὲ φωνὴν συγκεκινημένην, ἐν ὅσῃ τὸ ἐκρατοῦσατε σεῖς τὸ παιδί δὲν εἶχε φόβον ν' ἀποθάνῃ.

— Μπᾶ, εἶπε μειδιῶσα, πῶς σὰς ἦλθεν αὐτὴ ἡ ἰδέα;

— Δὲν εἶνε ἰδική μου ἰδέα δυστυχῶς, εἶνε τοῦ ποιητοῦ ἐκείνου, ὁ ὁποῖος εἶπε:

Μὴν κλαῖς, μάνα καλότυχῃ μὴ σκύφης λυπημένη. Καὶ τὸ παιδί σου τάρωστο θὰ ζήσῃ—δὲν πεθαίνει! Γιατὶ κ' ἂν ἔρθῃ ὁ ἀγγελός· δὲν θὰ σ' τὸ πάρῃ, ὄχι. Σὺν δὴ πῶς ἄλλος ἀγγελός ἔς τὴν ἀγκαλιά σου τῶραι.

— Τί εὐμορφῆ στίχοι! νὰ μοῦ τοὺς πῆτε, διὰ νὰ τοὺς γράψω κἄποτε.

Ἐκείνη ἐπῆγε νὰ ἐνδύθῃ κ' ἐγὼ ἐπῆγα νὰ εὐρῶ τὸν κ. Ἀναστάσιον καὶ τοὺς ξένους του. Εἶχαν ἀρχίσῃ ζωηρὰν συζήτησιν ἐπὶ φιλοσοφικῶν θεμάτων, φαίνεται, διότι ἀκριβῶς τὴν ὥραν ἐκείνην ὁ εἰρηνοδίκης ἐδημηγόρει:

— Ἡ σῆψις πράξει τὴν ζωὴν· ὁ σπόρος τοῦ αἵτου σῆπεται εἰς τὸ γῆμα εἰς ὠρισμένον βαθμὸν διὰ νὰ βλαστήσῃ. Καὶ ἄλλο παράδειγμα ἐκ τοῦ ζωικοῦ βασιλείου· τὸ τυρὶ ὅταν χαλάσῃ πα-

ράξει πλῆθος σκωλήκων, πλῆθος ζωντανῶν ὄντων, καὶ τὰ λιμνάζοντα ὕδατα γεννοῦν κώνωπας καὶ ἀκόμη περισσότερον βατράχους.

Δὲν ἔλαβον μέρος εἰς τὴν συζήτησιν, ἐννοεῖται, καὶ οὔτε ἤκουα κ' ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια μου εἶχα τὴν εἰκόνα τῆς Ἀμαρυλλίδος ἐντελῶς διὰφορον καὶ πολὺ ὠραιοτέραν παρὰ πρὶν!

Εὐτυχῶς τὸ παιδί ἔγεινε καλὰ, καὶ ἡ ἡμέρα δὲν ἐπέρασεν ἄσχημα, ὅταν προσετέθη καὶ ἐκείνη εἰς τὸν κύκλον μας. Τὸ δὲ βράδυ οἱ φιλοξενούμενοι ὑπάλληλοι ἐφυγαν κλοθρεμμένοι καὶ καλοποτισμένοι ἀπὸ τὸν ὀρνιθῶνα καὶ τὴν οἶνα ποθήμην τοῦ ἰδοκτῆτου.

[Ἐπετα τὸ τέλος.]

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ

ΥΠΟΔΟΥΛΟΥ ΕΛΛΗΝΟΣ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ

Ἀπερίγραπτος εἶναι ἡ συγκίνησις τῶν ὑπὸ δουλείαν ἀδελφῶν ἡμῶν, ἀφ' ἧς στιγμῆς ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς διετάχθη νὰ βυθίσῃ εἰς τὰ σύνορα. Πόσας κρυφὰς ἐλπίδας ἀνεβίβασεν ἀπὸ τοῦ βάλθους τῆς ἀναταραχθείσης καρδίας των εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τὸ ἀκουσθῆναι τοῦτο! Χιλιάδες ὑπάρξεν ἀνεκμενόμενοι μὲ λαχτάρην ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν τὸ εὐάγγελον πυροβόλημα, ὅπερ φωνεῖον τὸν πρῶτον ἐχθρὸν θὰ διαρρήξῃ τὸ βαρὺ, ἀκίνητον, χαμηλὸν ὡς θόλος μπουθροῦμιου, σύννεφον τῆς τυραννίας, ὅπερ πιέζει μέχρις ἀποπνιγμοῦ τὰ στήθη καὶ τοῦ ἵποῦ ἀνωθεν ἐκτείνονται αἰθέριος, ἀπέραντος ἰλογάλανος ὁ οὐρανός, ὅπου δύναται νὰ περυγίξῃ ἀδέσμευτος ἡ ψυχὴ... Ὡ! πόσον ποθοῦν τὴν ἐλευθερίαν οἱ δυστυχεῖς σκλάβοι! Τινὲς μασσῶσι μὲ πῖναν ψυχία τινὰ αὐτῆς, ἄλλοι, οἱ πλείστοι, στεροῦνται ταύτης ἰλοχρηρῶς, πένητες ἀποροῦντες τοῦ ἐπιουσιοῦ ἄρτου, ἐν ᾧ οἱ ἐντεύθεν τῶν συνόρων δαπανῶσιν αὐτὴν ἀπερισκέπτως καὶ πολλὰκις ἐνοῦ δέοντι, ὡς ἄσωτος υἱὸς περιουσίαν ἐν μύθοις πατρικοῖς ἀποκτηθεῖσαν. Καὶ πῶς νὰ μὴ ἀγαπῶσι δικαίως τὴν ἐλευθερίαν οἱ ἐν Τουρκίᾳ Ἕλληνες ἀφ' οὗ ἡ καρδία των στάζει αἷμα καθ' ἐκάστην ἐκ τῶν κακώσεων καὶ τῶν ἐξευτελισμῶν, ἀφ' οὗ ὁ πατὴρ μετὰ τῆς ζωῆς μεταβιβάζει εἰς τὰ τέκνα του καὶ τὴν δουλείαν ἐπὶ γενεάς, ὡς οἱ δούλοι τῆς Ἀφρικῆς τὰς ἀλυσεῖς, ἀφ' οὗ μετὰ τὸ προπατορικὸν τοῦτο ἄμαρτημα δὲν ἀνέτειλε καὶ αὐταῖς χρυσοῦνος ἡμέρα Ἀναστάσεως; Ἄν οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ ἔθνους ἡμῶν, οἱ εἰς ἐκτακτον συγκληθέντες σύνοδον διὰ τὸ κρισμώτατον τῶν κερῶν, πρὶν καθήσασιν ἐπὶ τῶν ἐδωλίων αὐτῶν, εἶχον περιέλθει τὴν Θράκην, τὴν Μακεδονίαν, τὴν Ἡπειρον, τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἄλλας ἐμπνεύσεις θ' ἀπέφερον, ἄλλους πόθους, πόθους χιλιάδων ψυχῶν ἐν ὀδύνῃ, θὰ διηρμήνευεν ἡ γλῶσσά των,

ἄλλως θὰ ἔδρων. Φεῦ! οἱ ἐλεύθεροι Ἕλληνας δὲν ἐνθυμούνται ὅσον πρέπει τοὺς δυστυχεῖς ὑποδούλους, τοὺς ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος, τοὺς ἐκτὸς τῆς θύρας, ὡς εἰπεῖν, καὶ ἐν τῇ ὁδῷ Ἕλληνας. Ἀπλῶς ὅπως ἀνακαλέσωμεν αὐτοὺς καὶ ἡμεῖς ἐπὶ μικρὸν εἰς τὴν μνήμην των, δημοσιεύομεν τὸ ἐπόμενον ἡμερολόγιον.

Ἐρ. . . . 3 Ἰανουαρίου 1878.

Δέκα Κιρκάσιοι ἀπὸ τὸ Τσερκεζοχώριον ἐλθόντες νὰ ψωνίσουν ἐδῶ, ὡς συνήθως, τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ἠτοιμάζοντο ν' ἀναχωρήσουν ἐθρυσαν τὰς θύρας σταύλων τινῶν καὶ ἐκλεψαν ὀκτώ ἵππους χριστιανῶν· προσεπάθησαν οὖν νὰ τοὺς ἐμποδίσουν, ἀλλ' οἱ Κιρκάσιοι ἐστρεψαν ἀμέσως κατ' αὐτῶν τὰ ὄπλα των, ἀπὸ τὰ ὑποῖα ποτὲ δὲν χωρίζονται. Μέγας θόρυβος εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ κρότος πετάλων. Ἔως οὗτου ἀφήσῃ ὁ καϊμακάμης τὴν ἀνάληπτον ἀπάθειαν του, ἕως οὗτου διατάξῃ τοὺς ναυτροὺς ζαπτιέδες νὰ κινηθοῦν, οἱ Κιρκάσιοι εἰσέρχονται ἐπὶ τῶν ταχυπόδων ἵππων των μετὰ τῶν κλαπέτων. Μεγάλῃ ἀνησυχία κατέχει ὅλους.

4 Ἰανουαρίου.

Ὁ πλοίαρχος ἐνὸς πλοιαρίου σήμερον φθάσαντος ἐξ Ἀγαθουπόλεως φέρει θλιβερὰ μηνύματα. Φοβεράι σφαγαὶ χριστιανῶν εἰσιν εἰς τὴν Καβάσαν. Ὁ τουρκικὸς στρατὸς παντοῦ ὀπισθοχωρεῖ πρὸ τῶν Ρώσων, τὰ δὲ ἄτακτα αὐτοῦ στίφη, οἱ Μπασιμπούζοικοι, οἱ Ζεϊμπέκκοι οἱ Κιρκάσιοι ὅπου διέλθουν σφάζουν, καίουν, ἀτιμάζουν. Φόβος καὶ κατῆφεια κατέλαβε τὴν πόλιν μας. Τὴν ἐσπέραν ἔρχονται καὶ ἄλλαι ζοφερώταται εἰδήσεις. Οἱ Τούρκοι ὀπισθοδρομοῦν ἀπὸ τὴν Ἀδριανούπολιν. . . Ἡ συμφορὰ μᾶς πλησιάζει. Ἡ πόλις μας ἂν ὀχυρωθῇ καλῶς δύναται ν' ἀντισταθῇ. Περιβάλλεται ἀπὸ τείχος βυζαντινῆς ἐποχῆς καταρρεῦσαν μὲν πολλαχού ἀλλ' ὅπως δῆποτε προφυλάσσαν τὴν πόλιν, περιορίζεται δ' ἐκατέρωθεν ἀπὸ δύο ποτάμια τὰ ὑποῖα πεζοὶ δὲν δύνανται νὰ διαβῶσι καὶ τὰ ὑποῖα χρησιμεύουσιν ὡς μακρὰί τάφροι. Οἱ ἐχθροὶ κυρίως ἀπὸ τὴν πύλην τοῦ τείχους εἶναι δυνατόν νὰ εἰσέλθουν· ἀπ' ἐδῶ εἶναι ὁ μέγας κίνδυνος. Ἀποφασίζεται νὰ κλεισθῇ κατεσκευασμένως. Ἄνδρες, παιδιά τρέχουν, μεταφέρουν ξύλα, λίθους, χῶμα. Ἡ πύλη ἐκτίσθη. Ἡ συγκοινωνία μας μὲ τὸν ἄλλον κόσμον διεκόπη· ἀλλ' ἀρὰ γε ὀχύρωμα ἐκτίσαμεν ἢ τὸν τάφρον μας;

5 Ἰανουαρίου.

Ποιμὴν ἀσθμαίνων φθάσας ἀναγγέλλει ὅτι εἶδεν ἀρκετοὺς Κιρκάσιους, νὰ ἔρχονται πρὸς τὴν πόλιν μας. Ἀπὸ τὰς ἐντυπώσεις τῶν σφαγῶν, ἀπὸ τὴν προχθὲς διαγωγὴν των, ὅλοι ὀρμηφύτως ἐννοοῦμεν ὅτι ἔρχονται νὰ διαρπάσουν, ἢ καὶ χειρόν τι νὰ πράξουν. Ὅχι, δὲν πρέπει νὰ

εἰσέλθουν!—Ἐρχονται οἱ Τσερκεζήδες! . . . δρομαίως τρέχων φωνάζει τις εἰς τὴν ἀγοράν. Σ' τ' ἄρματα! Πολλοὶ ἀρπάζουν τὰ ὄπλα των καὶ σπεύδουν παρὰ τὴν κτισθεῖσαν πύλην, ἣτις εἶναι ἀπέναντι ἀκριβῶς τῆς ὁδοῦ. Ἐπλησίασαν τοὺς διακρίνομεν· ἠμποροῦμεν νὰ τοὺς μετρήσωμεν· εἶναι εἴκοσι, ἔφθασαν ἕως εἰς τὸ τουρκικὸν νεκροταφεῖον. Ὅλων αἱ καρδίαι κτυποῦν, ὅλοι δέ, καὶ οἱ γεννηιότεροι, εἶναι ὠχροὶ ἐν ᾧ μία φωνή, ὑποτρέμουσα καὶ αὐτὴ, τοὺς διατάσσει νὰ μὴ πλησιάσουν περισσότερο. Οἱ πολεμισταί, βλέπετε, δὲν κατασκευάζονται κατὰ παραγγελίαν, ὡς ὑποδήματα.

Οἱ Κιρκάσιοι ἀντὶ πάσης ἀπαντήσεως ἀρχίζουν τὸ πῦρ· εἶναι ὅλοι ὀπλισμένοι μὲ ὄπλα Μαρτίνη, τὰ ὑποῖα τοῖς εἶχε δώσει ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις· εἶναι θαυμάσιοι σκοπευταί ἀλλ' αἱ βολαὶ των ἢ κτυποῦν ἐπὶ τῶν πετρῶν τοῦ τείχους ἢ διέρχονται ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς μας· τὰς ἀκούομεν νὰ συρίζουν. Οἱ κάτοικοι ἀπαντῶσι γενναίως μὲ τοὺς σισαρέδες των ἐφ' ὅσον πυροβολοῦν λαμβάνουν θάρρος· αἴφνης δισταγμὸν τινα καὶ συγχυσιν διακρίνομεν εἰς τοὺς Κιρκάσιους· τί συμβαίνει; ἐπληρώθη εἰς ἵππος καὶ μετὰ τοῦτον εἰς Κιρκάσιος· παύουν διὰ μιᾶς οἱ πυροβολισμοὶ των· οἱ ἐπιδρομεῖς ἀναχωροῦν βραδέως μετὰ τῶν τραυματιῶν των.

Τὴν στιγμιαίαν ἀνακούρισίν μας διαδέχεται ἄκρα ἀγωνία· ὅλοι γνωρίζομεν τὸ ἀγέρωγον καὶ αἰμοχαρές τῶν Κιρκάσιων· θὰ ἐπιστρέψουν ἀρעκτως περισσότερο, τὴν νύκτα ἴσως· θὰ τὸ κάμουν ζήτημα φιλοτιμίας· καὶ ἂν εἰσέλθουν; φρίττομεν μόνον ἀναλογιζόμενοι τί δύνανται νὰ πράξουν μὲ τὴν ἀγριότητα καὶ τὴν λύσσαν τῆς ἐκδικησεὶς των συναισθανόμεθα ὅτι ἄρχεται δι' ἡμᾶς φοβερὰ πάλῃ, κατὰ τὴν ὑποῖαν διὰ νὰ κερδίσωμεν τὴν ζωὴν ἐκάστης ἡμέρας πρέπει νὰ τὴν κατακτήσωμεν μὲ τὸ ὄπλον εἰς τὴν χεῖρα· ἂν θέλωμεν νὰ ζήσωμεν ἀνάγκη νὰ ἐτοιμασθῶμεν πρὸς γενναίαν, μέχρις ἐσχάτων, ἀντίστασιν· καὶ τοῦτο πράττομεν· συστηματοποιεῖται ἡ ἄμυνα· ἀνεγείρονται τάμπια μὲ λίθους καὶ χῶμα καὶ καρβόξυλα, εἰς τὰ καταρρεῦσαντα τοῦ τείχους μέρη.

Ὅσον πλησιάζει ἡ νύξ τόσοσιν κορυφοῦται ἡ ἀγωνία· ὦ! πόσον ἀργὰ περοῦν αἱ ὥραι αὐταὶ τῆς φοβερᾶς προσδοκίας! Κάνεις δὲν κατακλίνεται εἰς τὴν κλίνην του· ἄνδρες καὶ γυναῖκες φοροῦν τὰ ἐνδύματα τῆς ἡμέρας καὶ κλείουν στιγμᾶς τινας τοὺς ὀφθαλμούς των εἰς ὕπνον τεταραχθέντων ἐπὶ ἐνός ἀνακλίντρον ἢ μιᾶς καθέκλας· ὅλοι φέρουν ἐπ' αὐτῶν ὅτι πολῦτιμον ἔχουν· στρέφω κ' ἐγὼ καὶ παρατηρῶ μὲ μακρὸν βλέμμα ἀποχαριτισμοῦ τὸ δωμάτιόν μου· τοιαύτην ὥραν αὔριον ποῦ θὰ εἶμαι; θὰ ζῶ ἢ θὰ κεῖμαι ἐσφαγμένος; ἤξεύρω καὶ κολυμβῶ καλᾶ, καὶ ἂν εἰσέλθῃ ὁ ἐ-

χθρὸς ἠμπορῶ νὰ πηδήσω εἰς τὴν θάλασσαν· ἀλλὰ τὸ ψῦχος εἶνε δριμύτατον καὶ πυκνὴ πίπτει χιών καὶ ἂν οἱ Κιρκάσιοι δὲν ἐμποδίσουν τοὺς φεύγοντας ἀπὸ τὸ μέρος τῆς ἐκβολῆς τοῦ ποταμίου, καὶ ἂν δὲν τοὺς πυροβολήσουν, καὶ ἂν διαφύγω, τί θ' ἀπογίνω; θὰ ἐκπνεύσω παγωμένος ὀπισθεν βράχου τινός, ἢ θ' ἀποθάνω ἀπὸ τὴν πείνην. Εἰς φίλος μου θέλων νὰ συνδέσῃ τὴν τύχην του μὲ τὴν ἰδικήν μου κατεσκεύασε δύο μικροὺς σάκκους τοὺς ὁποίους ἐγέμισε μὲ ἄλευρον, ἔχει ἔτοιμα καὶ δύο κολοκύθια γεμάτα νερόν· ἂν σωθῶμεν, θ' ἀνάπτωμεν πυρὰν μὲ θάμνους εἰς καμμίαν χαράδραν, θὰ κάμνωμεν χυλόν, θὰ τὸν ψήνωμεν εἰς τὴν ἀνθρακίαν καὶ θὰ ζήσωμεν. Ἐπεθεώρησα ὅτι ἔχω ἐν τῷ γραφεῖῳ καὶ τῷ κιβωτίῳ μου ὅπως λάβω μαζί μου τὸ πολυτιμότερον· ἔλαβα τὰς ἐπιστολάς τῆς μητρὸς μου καὶ τὰς ἐδεσα ἐντὸς ζώνης, περὶ τὴν ὄσφύν μου· μὲ πόσῃ λύπην ἀποχωρίζομαι τόσα πράγματα μὲ τὰ ὁποῖα συνεδέθη ὁ βίος μου! Ἄλλεπάλληλοι συρρέουν εἰς τὴν κεφαλὴν μου αἱ ἀναμνήσεις, αἰτίτινες μοὶ τὰ καθιστῶσι ὅλα προσφιλή· ἀλλ' ὄχι· ἀνθίσταμαι εἰς τὸν πειρασμόν· δὲν πρέπει νὰ ἔχω θάρρος ἐπάνω μου· πρὸ παντός πρέπει νὰ σώσω τὴν ζωὴν μου. Ρίπτω ἔσχατον βλέμμα εἰς τὸ δωμάτιόν μου καὶ κλειδῶν τὴν θύραν του συγκεκλινημένος μέχρι δακρύων θὰ διέλθω ἄραγε καὶ πάλιν τὴν φλιάν του; ὦ! πῶς ἤθελον νὰ ἤξεύρω ποῦ καὶ πῶς θὰ εἶμαι αὔριον, τοιαύτην ὥραν! . . .

Εἶναι μεσάνυχτα· οἱ Κιρκάσιοι ἀκόμη δὲν ἐφάνησαν· ἡ βραδυτὴ των τοὺς καθιστᾷ ἀκόμη φοβερωτέρους· τίς οἶδε ποῖον ζοφερόν σχέδιον ἔχουν· ἴσως θὰ ἔλθουν τὸ γλυκοχάραγμα ὅτε ἐλπίζουν νὰ μᾶς καταλάβουν κοιμημένους.

6 Ἰανουαρίου.

Σήμερον εἶνε ἡμέρα τῶν Θεοφανείων· ἄλλοτε ὁ Μητροπολίτης, μετὰ τὴν λειτουργίαν, κατέβαινεν ἐν πομπῇ εἰς τὴν παραλίαν παρακολουθούντος ἐκ τῆς ἐκκλησίας πλήθους ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν τρεῖς σταυρῶν τὸν ἀέρα διὰ τοῦ σταυροῦ ὃν ἐκράτει, ἐξεσφονδῶνα αὐτὸν εἰς τὴν θάλασσαν· ἀμέσως αὐτοὶ τινες ἔρριπτον τὰς ἀμπαδένιας γούνας των ὑφ' ἃς ἀνέμενον γυμνοὶ μέχρις ὀσφύος, καὶ ὄρμων εἰς τὸ ὕδωρ· οἱ ἐπὶ τῆς παραλίας ἐρρίγουν· ἦσαν τόσοσιν παγερὰ τὰ κύματα! μέχρι τοῦ μυελοῦ τῶν ὀστέων των θὰ εἰσέδουε τὸ ψῦχος· ἀλλ' οἱ ναῦται ἐκαλύμνων, γοργῶς, ἰσχυρῶς ἐν ἀμίλλῃ· εἰς ἐξ αὐτῶν ἤρπαξε τέλος τὸν ἐπιπλέοντα σταυρόν· ἐγένετο ὁ δημοτικὸς ἦχος ἐπὶ ἐν ἔτος· ἔπειτα ἡ πόλις ἐορτάζουσα παρεδίδοτο εἰς εὐθυμίαν καὶ ἄσματα· πόσον μακρὰν φαίνονται τῶρα πάντα ταῦτα! Σήμερον δὲν θὰ βιβθῇ ὁ σταυρός· θὰ βιβθῶν πυροβολισμοί· ἐν τούτοις οἱ κάτοικοι μεταβαίνουν εἰς τὴν ἐκκλη-

σίαν· ἀλλὰ ποῦ οἱ φιλήσυχτοι, οἱ καθαροενδυμένοι χριστιανοὶ οἱ ὁποῖοι ἐστέκοντο μὲ τόσῃ εὐλάβειαν εἰς τὸ στασίδι των; σήμερον εἶναι κατὰ ἀγριάνθρωποι, ἄπλοτοι καὶ ἀκτένιστοι μὲ σελάχια εἰς τὴν μέσην καὶ ὄπλα εἰς τὴν χεῖρα· ἀνάπτουν ἐν κηρίον, κάμνουν βιαστικά τὸν σταυρόν των, προσκυνοῦν τὴν εἰκόνα, ἀκούουν ὀλίγας στιγμᾶς τὴν ἀκολουθίαν καὶ διευθύνονται ἐν σπουδῇ εἰς ταῖς τάμπιας· διότι ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν τοὺς ἀναμένομεν· θὰ ἔλθουν· εἴμεθα βέβαιοι. Αἱ τίγρεις ὀπισθοδρομοῦν διὰ νὰ ἐπιπέσουν σφοδρότερα κατὰ τοῦ θύματός των.

Εἰς μίαν ἄκρην παρερριμμένον ἔκειτο πρὸ ἐπὶ τῶν ἐνμικρῶν τηλεβόλων, τὸ ὅποιον εἶχε κομισθῆ μὲ ἄλλα ναυάγια μεγάλου πλοίου συντριβέντος κατὰ τῶν πλησίον ἐδῶ βράχων· ἔφερον ἔτι τὴν σκιωρίαν τῆς θαλάσσης ἐξ ἧς ἀνεἰλικύθη· εἰς δόπλοισὶς τὸ καθαρῖζει· τινὲς κινοῦν τὴν κεφαλὴν των διστάζοντες· ἄλλοι ἐλπίζουν ὅτι ἠμπορεῖ καν τι νὰ χρησιμεύσῃ. Κανονίζονται καλλίτερον αἱ περιπολῖαι· ὀχυροῦνται αἱ τάμπια. Οἱ Κιρκάσιοι ἀκόμη δὲν ἐφάνησαν· ἤρχισε νὰ μᾶς ἐξαντλῇ ἡ ἀκατάπαυστος συγκίνησις, ἡ ἀγρυπνία, ἡ κόπωση· ὅλοι νομίζομεν ὅτι χεῖρ τις κρατεῖ τὴν καρδίαν μας καὶ τὴν πιέζει σφιγκτὰ, σφιγκτὰ . . .

7 Ἰανουαρίου.

Τὸ τηλεβόλον ἐδοκιμάσθη σήμερον τὸ πρωῖ· ὀλίγου δεῖν συνετριβετο ἐκ τῆς πρώτης γομώσεως ἣτις συναπέφερε καὶ ἰκανὴν σκιωρίαν· ἀλλὰ τὸ βλήμα του φθάνει μακρὰν, τοῦτο εἶναι τὸ οὐσιώδες κατασκευάζουν προχειρῶς ἕνα ὑποστάτην, καὶ τὸ στήνουν πλησίον τῆς πύλης· οὕτω δεσπόζει ὅλης τῆς ὁδοῦ· εἰς πλοίαρχος πρὸ ὀλίγου φθάσας ἐξᾶγει τοῦ πλοίου του δύο μικρὰ κανονάκια, ἡμοιάζοντα μὲ τρομπόνα, τὰ ὁποῖα τοποθετοῦνται ἐκατέρωθεν τοῦ ἄλλου, τὸ ἐν πρὸς τὸ ἐν ποτάμιον καὶ τὸ ἄλλο πρὸς τὸ ἕτερον. Ἰδοῦ ὅτι ἔχομεν καὶ τὸ πυροβολικόν μας. ὦ! εἶναι νὰ γελᾷ κάνεις καὶ νὰ κλαίῃ . . .

Καὶ ὅμως μὲ ὅλα αὐτὰ, μὲ ὅλας τὰς φρουρὰς καὶ τὰς περιπολίας παρ' ὀλίγον, νὰ σφαγῶμεν ὅλοι ὡς ἀρνία.

Ἐσώθημεν ὡς ἐκ θαύματος, ἐσώθημεν ἐκ βεβαίου θανάτου σήμερον τὰ μεσάνυχτα!

Ἐντὸς τῆς πόλεως μένουσιν ἀκόμη ὁ καϊμακάμης, ὁ καθῆς καὶ οἱ ζαπτιέδες· οἱ Τούρκοι κάτοικοι ἐκ φόβου τῶν προχωρούντων Ρώσων ἐστειλαν πρὸ τινῶν ἡμερῶν τὰ χαρέμιά των, τὰ παιδιά, τοὺς γέροντας καὶ τὰ σκευῆ των εἰς Κωνσταντινούπολιν· αὐτοὶ μένουσιν ἐδῶ ἀδιάφοροι πρὸς τὴν ἀγωνίαν μας, βλοσυροί, ἀπαίσίον τι τεκταίνοντες ἢ προσδοκῶντες.

Ἀποῦ ἐκλεισθῇ ἡ πύλη τοῦ τείχους οὐδεὶς ἐξέρχεται, διότι καὶ οὐδεὶς τολμᾷ νὰ ἐξέλθῃ, ἐκτὸς ἐνός ἀτρομήτου ἀγροφύλακος τὸν ὅποιον οἱ

προϋχόντες, κρυφίως, δι' ἀδροτάτης ἀμοιβῆς ἐταζαν νὰ φυλακτῆ ἐπὶ ὑψηλοῦ λόφου, ὅπως μακρόθεν διακρίνων τοὺς ἐπερχομένους ἐχθροὺς ἐγκαίρως ἀναγγέλλῃ πᾶσαν ἐπιδρομὴν· ὁ ἀγροφύλαξ οὗτος ἀπὸ τῆς σκοπιᾶς του εἶδε Τοῦρκον τινα, γνωστὸν διὰ τὰς συμπαθείας του πρὸς τοὺς Κιρκασίους, ἐξελλόντα δις ἢ τρίς ἐρίππον καὶ ἐπιστρέψαντα μετὰ μίαν ὄραν αἱ προφυλάξεις αὐτοῦ ἐλάμβαναν μὴ τὸν ἴδον ἐνέβαλον αὐτὸν εἰς ὑπονοίαν, καὶ τὸν παρηκολούθησε μετ' ὀλίγον εἶδε Κιρκασίον τινα, ὅστις ἀνέμενε ὀπίσω λοφίσκου κρατῶν ἀπὸ τοῦ γαλινοῦ τὸν ἵππον του· αἰρῆνιδιον φῶς ἐγένετο ἐν τῷ ἐγκεφαλῷ τοῦ ἀγροφύλακος· ὁ Τοῦρκος συνῆπτε συμφωνίας περὶ παραδόσεως τῆς πόλεως· αἰτία τῶν ἀλλεπαλλήλων ἐκείνων ἐξῆλθεν ἦτο ὅτι δὲν συνεφώνουν περὶ τῆς τιμῆς. Πράγματι ὁ Τοῦρκος οὗτος ἔχει τὴν πόλιν εἰς τὴν διάθεσιν του· ἡ οἰκία του ἐπὶ τοῦ καταρρεύσαντος τείχους ἐκτισμένη ἔχει τὴν μὲν αὐλεῖον θύραν ἐντὸς τῆς πόλεως, τὴν μικρὰν δὲ θύραν του σταύλου του ἀνοίγουσαν εἰς τὸ παρὰ τὸ ποτάμιον λιθάδιον. Εἶν' ἀληθὲς ὅτι ἐγγύτατα ἐκεῖ ἦτο ἐστημένη μία ἀπὸ τὰς ὀχυρωτέρας τάμπιας, ἀλλὰ τί θὰ ὠφέλουν τὰ τηλεβόλα καὶ οἱ προμαχώνας ἀν' εἰς τὸ βαθύ τῆς νυκτὸς σκότος εἰσέρχοντο λαθραίως διὰ τῆς μικρᾶς θύρας οἱ Κιρκάσιοι καὶ ἐχύνοντο κατὰ τῆς ἀπροφυλάκτου πόλεως, ἐξῶθεν ἀναιμειόσους τοὺς ἐχθροὺς;

Ὅτε ὁ ἀγροφύλαξ ὠχρὸς, ἰδρῶτι περιρροῦμενος, ἀσθμαίνων, διηγήθη μετὰ διακεκομμένης φράσεως τὴν συνάντησιν τοῦ Τοῦρκου καὶ τοῦ Κιρκασίου, τρόμος κατέλαβε πάντας διὰ τὸν φοβερὸν κίνδυνον τὸν ἵππον διήλθον ἐν τάχει κατελήθη ἡ οἰκία τοῦ Τοῦρκου· ὠχυρωθῆ ἡ μικρὰ θύρα· ἐκεῖ φρουροῦν οἱ τολμηρότεροι θὰ ἔλθουν ἀπόψε οἱ Κιρκάσιοι· ἴσως ἐτελειώσεν ἡ συμφωνία. ὦ! ἀπὸ τί κρέμαται ἡ ζωὴ μας!...

8 Ἰανουαρίου.

Πρὶν ἀκόμη χαράξῃ, σφοδρῶς, ἀπελπιστικῶς κρούεται ὁ κῶδων τῆς ἐκκλησίας, ὡσεὶ ἡ ἀγωνία τῆς συρούσης τὸ σχοινίον χειρὸς μετεδῆθη εἰς τοὺς παλμούς του· ἀκούονται ἀλλεπαλλήλοι πυροβολισμοί· φρουροὶ τρέχουν μετὰ τὸ ὄπλον εἰς τὴν χεῖρα διὰ τῶν ὁδῶν· οἱ καμῶμενοι ἀνατινίσσονται περίτρομοι· μήπως ἐφθασεν ἡ τελευταία στιγμὴ μας;

Ἦλθον οἱ Κιρκάσιοι! διηυθύνθησαν πρὸς τὴν θυρίδα τοῦ σταύλου, ἀλλὰ τοὺς ὑποδέχεται σφοδρὸν πῦρ· βλασφημοῦν τὸν Τοῦρκον, ὃν νομίζουν ὅτι τοὺς ἐπρόδωκε λαθῶν περισσότερα ἀπὸ τοὺς χριστιανούς· ἀλλ' οὗτος κείναι δέσμιος ἐκεῖ, ἐν τῇ αὐτῇ του, ἐν ἀγνοίᾳ τῶν Τοῦρκων.

Οἱ Κιρκάσιοι ὀπισθοχωροῦν ἀλλὰ φρονεῦνται τρεῖς· τότε φουάττοντες κάμνουν λυσσώδη ἐφοδὸν κατὰ τῶν ἄλλων προμαχῶνων· ἀλλ' ἀπο-

κρούονται πανταχόθεν· εἶναι ὑπὲρ τοὺς ἑκατὸν! ἡμεῖς εἴμεθα μόνον τριακόσιοι, διανεμημένοι εἰς ἕξ μέρη, ἀπειροπόλεμοι, πολλοὶ δὲ πρῶτην φοράν ὀσφραϊνόμενοι πυρίτιδα πταρνίζονται ὡς νὰ βορῶν ταμβάκον· ἀλλὰ πόσῃ γενναϊότητα ἐμβάλλει ἡ ἀπελπισία!...

9 Ἰανουαρίου.

Ὁ καϊμακάμης προσεκάλεσε τηλεγραφικῶς μίαν ἴλην ἱππέων, ὑποκύφας, ὡς λέγει, εἰς τὰς παρακλήσεις τῶν προϋχόντων· τοὺς ἀναμειόμενους μετὰ ἀνυπομονησίαν ἐν τούτοις διήλθον ἐν τρομερὸν τέταρτον λαχτάρκας μακρόθεν ἐκλαθόντες αὐτοὺς ὡς μπασιμποζούκους· τέλος πάντων ἦλθον· τοῖς ἐδώκαμεν καταλύματα· τὸ στήθος μας διαστέλλεται ὀλίγον ἀπὸ τῆς φρικώδους πίεσεως· δυνάμεθα νὰ κοιμώμεθα ἡσυχῇ, ἔχομεν ὑπερασπιστάς. Ἀλλὰ δὲν ἀφίνομεν εἰς αὐτοὺς τὴν φρουρῆσιν τῆς πόλεως· δυσπιστοῦμεν πολὺ· βλέπομεν πολλὰ κλοπιμαῖα ἐπὶ τῶν ἵππων των, εἰδεχθῆ λάφυρα, τὰ ὅποια ζητοῦν νὰ μᾶς πωλήσουν καὶ τὰ ὅποια ἀγοράζομεν μετ' ἀποστροφῆς, διὰ νὰ μὴ τοὺς δυσαρεστήσωμεν.

Τὸ δειλινὸν ἐκρήγνυται εἰς τὰς ὁδοὺς ἡ γοερά, ἡ σπαρκατικὴ ἐκείνη κραυγὴ, ἡ ἐκλύουσα τὰ γόνατα καὶ συναθροίζουσα ὄλον τὸ αἷμα εἰς τὴν καρδίαν. Ἐρχονται! Ἐννοεῖται ποῖοι· οἱ σφαγεῖς, οἱ βεβηλωταὶ τῶν ναῶν, οἱ ἀτιμασταὶ τῶν κορῶν!

Τρέχουν ὄλοι εἰς τὰς τάμπιας των· οἱ λόφοι τριγύρω κατακεκλυμένοι ὑπὸ ἐρίππων εἶναι ὑπὲρ τοὺς πεντακοσίους, Κιρκάσιοι, Ζεϊμπέκκι, Μπασιμποζούκοι, ὄλοι ὠπλισμένοι μέχρις ὀδόντων. Ἄς μᾶς λυπηθῆ ὁ Θεὸς πλέον. Οἱ Τοῦρκοι στρατιῶται διανεμόνται εἰς τὰς ἐπικαίρους θέσεις· ἔρχεται καὶ ὁ καϊμακάμης. Μεταξὺ αὐτοῦ, ἀπὸ τοῦ τείχους, καὶ τῶν ἐπιδρομῶν ἀπὸ τῶν τουρκικῶν μνημάτων, συνάπτεται ὁ διάλογος οὗτος:

— Νὰ πᾶτε ὀπίσω!
— Ὅχι, θὰ ἐμβόουμε μῆσιν!
— Σὰς διατάσσω! εἶμαι ὁ καϊμακάμης.
Ἡχηρὸς γέλως ἀπαντᾷ εἰς τὸν τίτλον τοῦτον.
— Δὲν εἶσαι ἴδιός μας καϊμακάμης.
— Δὲν θὰ σὰς ἀρήσω νὰ ἐμβῆτε! φωνάζει οὗτος πλήρης ὀργῆς διὰ τὴν κατ' αὐτοῦ προσβολὴν!

— Ὅχι τὸ ἰδοῦμε!
— Ὅπισω! κραυγάζει, τελευταίαν φοράν.
Ἡχεῖ ἡ σάλπιγξ τῶν Τοῦρκων στρατιωτῶν οἵτινες κρατοῦσι τὸ ὄπλον ἐπὶ σκοπὸν· μόνον τὸ πρόσταγμα πῦρ! ὅπερ περιφέρεται εἰς τὰ χεῖλη τοῦ ἱλάρχου ἀναμένεται ὅπως ἀρχίσῃ ἡ μάχη· τὸ κανόνιον πυροβολεῖ εἰς τὸν ἀέρα ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς των πρὸς ἐκρόβισιν· ὡ ἀνθρωπίνῃ τύχη! αὐτὸ τὸ ὅποιον εἰς προχθὲς ἔκειτο περιφρονημένον

καὶ τὸ κατέτρωγεν ἡ σκωρία ὡς λέπρα, μᾶς σώζει· εἶναι ἀναντίρρητον· τὸ στίφος ἐκεῖνο εἰδολίσκε πρὸ τοῦ πυροβολικοῦ μας! ἰδοῦ κινοῦνται, ἀναχωροῦν... .

Δὲν περιγράφεται ἡ χαρὰ μας· ὄλοι γελωμέν, ἀλλ' ὁ γέλως μας ἔχει τι τὸ ἄγριον· στελλομεν πρόβατα, τροφάς, στέλλομεν χρήματα εἰς τοὺς Τοῦρκους στρατιώτας, τοὺς συναγωνιστάς μας, τοὺς σωτήρας μας. Δὲν μᾶς φαίνονται πλέον τόσον ἀποτρόπαιοι· δὲν δυσπιστοῦμεν τόσον. Ἀπόψε θὰ κοιμηθῶμεν τέλος ἡσυχῇ.

10 Ἰανουαρίου

Περὶ τὸ λυκαυγὲς ἀκούομεν τὴν σάλπιγγα· ἀκούομεν ποδοβολητὸν ἵππων ἀνατινασσομένα περίτρομοι· μὴ ἐπῆλθον ἄλλοι ἐχθροί· ἐξερχόμεθα εἰς τὸν δρόμον καὶ δὲν βλέπομεν οὔτε Τοῦρκον στρατιῶτην, οὔτε καϊμακάμην. Ὅλοι ἐγένεον ἄφαντοι!

Λοιπὸν ἀφέθημεν ἀπροστάτευτοι εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ!... μένομεν ἐνεοὶ ἐκ τοῦ τρόμου· τί θὰ γίνωμεν; πῶς θ' ἀντικρούσωμεν τὰς ἀγρίας ταύτας ὀρδὰς αἰτινες ἐπέρχονται καθ' ἡμῶν ἀλλεπαλλήλοι ὡς κύματα· στυγνὴ ἀπελπισία κατακυριεύει πάντας· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἡρεμία τις τὴν διαδέχεται· μετὰ τῶν στρατιωτῶν ἐφυγον καὶ οἱ κάτοικοι Τοῦρκοι· τοὺς ὑποπεύκαμεν πολὺ τῶρα δὲν ἔχομεν πλέον μῆσιν εἰς τὰ σπλάγχνα τῆς πόλεως ἐχθροῦ· θὰ ἐπέλθουν ἐξῶθεν ὀργανοῦμεν πυρετωδῶς τὴν ἄμυναν.

Περίπολοι μὲ γούνας καὶ σελθάρια διατρέχουν τοὺς δρόμους νυχθημερὸν μετὰ τὸ ὄπλον ἐπ' ὤμων, ἄλλοι φέρουν μόνον μαχαίρας, τινὲς δὲ καὶ πελέκει· πόσον παράδοξον ὄψιν ἔχει ἡ πόλις! τὴν σιγὴν τῆς νυκτὸς διακόπτουν αἱ ἄγρια φωνὰ τῶν φρουρῶν, οἵτινες ἀντὶ τοῦ ἀφυλάκτου γρηγορεῖτε φωνάζουν Βάρδια! τὸ τοῦ σας! ἀνὰ ἡμίσειαν ὄραν· τὰς κραυγὰς ταύτας ἀκούοντες οἱ κύνας ὠρῶνται πενθίμως... μόνον καφενεῖα τινα μένουν ἀνοικτὰ μέχρι πρωῒας, εἰς τὰ ὅποια ἀναπαύονται οἱ κουρασμένοι φρουροί· τοὺς δρόμους οὐδεὶς φανὸς φωτίζει· αἱ οἰκίαι εἶναι κατασκότεινοι· τὰ παράθυρα κατὰ κλειστά· νομίζει τις ὅτι ψυχὴ ζῶσα δὲν εὑρίσκεται μέσα· ἀλλὰ πόσαι καρδίαι κτυποῦν ὀπίσω ἀπὸ τὰ παράθυρα ἐκεῖνα, πόσα ὦτα ἀκροῶνται μετ' ἀγωνίας!... ὅπως τὰ πτηνὰ ἐν κειρῷ φοβεροῦ κυνηγίου μένουν σιγηλὰ, ζαρωμένα ὑπὸ τὸ φύλλωμα, αἱ σκιατραφεῖς καὶ σεμναὶ παρθένοι μένουσι κεκρυμμέναι ἐν τῇ σιγῇ καὶ τῇ σκοτίᾳ· πῶς καταρῶνται τὰ κάλλη των καὶ τὴν νεότητά των τὴν στιγμὴν αὐτήν!... ὦ! θ' ἀποθάνουν ἐκ τρόμου ἅμα αἰσθανοῦν πλησίον τοῦ στόματός των τὴν δυσώδη ἀναπνοὴν τῶν Ζεϊμπέκων!...

Ἐπὶ τῆς ἀποκρήνου ἀκτῆς εἶνε ἐν σπήλαιον ὑπ' αὐτὸ ἐκτείνονται ὀξείς βράχοι καὶ εἶναι ἡ θά-

λασσα κατὰ μέλαινα ἐκ φυκῶν· δέκα νεάνιδες, τῶν καλλιτέρων οἰκογενειῶν, αἱ ὠραιότεραι, αἱ εὐτυχέστεραι κατέφυγον εἰς τὸ σπήλαιον μετὰ τὴν ἀπόφασιν ταύτην· ἅμα εἰσελάσουν οἱ ἐχθροὶ εἰς τὴν πόλιν νὰ κρημνισθῶν, νὰ συντρίψουν ἐπὶ τῶν βράχων ἢ πνίζον εἰς τὰ κύματα τὰ ἄγνα, τὰ περικαλλῆ των σώματα, ὅπως μὴ τὰ παραδώσουν εἰς τοὺς Μπασιμποζούκους!...

[Ἐπεται τὸ τέλος]

Α. Π. ΚΟΥΡΤΙΑΝΕ.

ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ

Ἀἰήγημα.

Μαγδαληνὴν τὴν ὀνόμαζον, ἀλλὰ τὸ βιβλικὸν τοῦτο ὄνομα κακῶς προσηρμόζετο εἰς τὴν σεμνὴν καὶ αὐστηρὰν εὐμορφίαν της, ἥτι· ἔφερε μᾶλλον τὸν τύπον ὠραιότητος ἀρχαίας ἐλληνικῆς θεαίνης. Ἀπ' ὅτου περιεβλήθη ἀπλήν, ἀλλὰ κομψῶς πρὸς τὸ ὑψηλὸν αὐτῆς ἀνάστημα κεκομμένην ἐσθῆτα καὶ τὴν κόμην της ἀφῆκεν ἐρριμμένην ἐπὶ τῆς ὠμοπλατῆς εἰς δύο μακρὰς καὶ ἀρθόλους πλεξίδας, ἐξέλαμψε τῆς ὄψεως ἡ χάρις καὶ τοῦ σώματος τὸ εὐμελές. Διότι ἀκομψὰ βράκη ἐκάλυπτον αὐτήν, ὅτε τὸ πρῶτον παρουσιάσθη εἰς τὴν οἰκίαν μας, περισυλλεγεῖσα ὑπὸ τοῦ θεοῦ μου. Ἡ Μαγδαληνὴ ἀρίκετο εἰς τὴν πόλιν μας ἀποτελοῦσα μέρος σπαρκατικῶν ὄμιλου γυναικοπαίδων τῆς Κρήτης, ἀτινα τότε διεσκόρπισεν ἐπὶ πάσης ἀκτῆς τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος ἡ τοῦ 1866 ἡρωικὴ ἐπανάστασις.

Ἐν ταῖς χώραις οἱ κακότεροι εἰς ἐκμοιραστικῶν, Κι' ἂν σμίξουν, δὲ γνωρίζονται, μόνον ὅπου ῥωτοῦνε — Ἀπὸ ποῦν τόπο, ζενο μου, εἶσαι; Μὴ δὲ ἴσως ῥωτοῦνε Ἄλλο νὰ συντυχίνοσαι, μ' ἀπὸ τῆ Κρήτης ἴσαι Κι' ὁ εἰς τὸ χεῖρ τ' ἄλλουνοῦ τὸ πᾶνοσαι καὶ κλαῖσαι.

Οἱ στίχοι οὗτοι παλαιστάτου κρητικῶν ποιήματος εἶχον ἀναλάβει νέαν ζωὴν, ἐπ' ὅσον διήρκεσεν ἡ ἐπανάστασις ἐκείνη, ὡς ἂν συνετέθησαν τότε διὰ νὰ θρηνηθῶσι τὰς συμφορὰς τῶν ἀτυχῶν προσφύγων.

Μόλις ἤμην ὀκταέτης, ἀλλ' ἠγάπων τὰ βιβλία περισσότερον ἀπὸ τὰ παιγνίδια, καὶ τὴν ἀνάγνωσιν ἴσα μετὰ τὰ γλυκύσματα. Διὰ τοῦτο μετὰ προσοχῆς ἠκροώμην μετὰ τὸ γεῦμα ἐκάστης Κυριακῆς τὸν θεῖόν μου ἀναγινώσκοντα ἐν τῷ Φωτὶ εἰς ἐπήκουον ἀπάσης τῆς οἰκογενείας τὰ πρὸς τὴν ἐν Ἀθήναις κεντρικὴν ἐπιτροπὴν ἀποστελλόμενα ἐκ τῆς νήσου πολεμικὰ δελτία, τὰ περὶ τοῦ ἡρωισμοῦ τῶν ἡμετέρων καὶ τῆς θηριωδίας τῶν Τοῦρκων, τὰ περὶ τοῦ ἐθνικοῦ στόλου καὶ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τῆς πρωτεύουσας. Ἐν τέλει τῆς ἀναγνώσεως οἱ ἄνδρες συνεζήτουν τὰ ἐν τῇ ἐφημερίδι, αἱ γυναῖκες ἀπέτεινον εὐχὰς ὑπὲρ τῶν ἀγωνιζομένων καὶ κατάρας ἐναντίον τοῦ Μουσταφᾶ, ἐγὼ δ' ἐτήρουν ἐν τῇ φαν-

τασίξ μου, ως μυθικών ήρώων ονόματα, τὰ ονόματα τοῦ Κόρακx, τοῦ Κριάρη, τοῦ Κορωναίου, τοῦ Σουρμελή.

Τοῦ Κυριακοῦ ἀκροάματος μετείχε καί ἡ Μαγδαληνή. Κατέστη γνωστόν εἰς αὐτήν ὅτι ἐκείνα τὰ ὅποια καθ' ἐκάστην Κυριακὴν μᾶς ἀναγίνωσκεν ὁ θεὸς μου ἀντικείμενον εἶχον τοὺς ἀγῶνας τῆς πατρίδος τῆς. Τὴν ὠρισμένην ὥραν ἤρχετο σιγὰ σιγὰ καὶ ἴστατο εἰς τὴν θύραν, ὀρθία. Οὐδ' ἐγκατέλιπε τὴν στάσιν τῆς ἐπ' ὅσον διήρκει ἡ ἀνάγνωσις· ἀλλ' οἰοεὶ ἐν ἐκστάσει προσηλουμένη εἰς τὴν ἀκρόασιν, ὡς πάντες οἱ ἀνθρώποι τοῦ λαοῦ, ὅσκις ἀκούουσι λόγους διαφεύγοντας τὴν ἀντίληψιν αὐτῶν, ἐφαίνετο μετ' ἀγωνίας προσπαθοῦσα νὰ ἀνακαλύψῃ γνώριμον λέξιν, νὰ ὑπαρπάσῃ προσφιλέσ τι ὄνομα ἐκ τῶν ἀκατάληπτων ἐλληνικῶν τοῦ Φωτός. Ἄλλ' ἐπὶ τέλος τί τὴν ἔμελεν ἂν δὲν ἠνόησε τι; Τῆ ἤρκει ὅτι ἡ ξένη ἐκείνη γλώσσα ὠμίλει διὰ τὴν πατρίδα τῆς. Τί πρὸς τὸν ἀπλοϊκὸν εὐλαβῆ, ἂν ἀκατάληπτος τῶ εἶνε ἡ γλώσσα τοῦ Εὐαγγελίου; Τῶ ἄρκει ὅτι τὰ ῥήματα ἐκείνα εἶνε ῥήματα Θεοῦ.

Ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἀφιξεως αὐτῆς ἐν τῷ οἴκῳ, εἰ καὶ πάντες ἐφέροντο πρὸς αὐτὴν μετ' ἰδιαζούσης συμπαθείας, παρέμεινε δειλὴ καὶ σιωπῶσα, ἴσως ἐνεκα τῆς ἐπὶ τῷ προσφάτῳ ἐκπατρισμῷ ὀδύνης καὶ τοῦ συναισθημάτων τῆς ἰδίας ταπεινώσεως, ἀναγκαζομένης νὰ δέχεται τὴν ἐλεημοσύνην τῶν ἄλλων, ἴσως καὶ ἐνεκα τῆς στενοχωρίας ἣν ὑπέστατο βλέπουσα τὴν παράδοξον καὶ φαιδρᾶν ἐνίοτε ἐντύπωσιν τὴν προξενουμένην εἰς ἡμᾶς, καθάρτους Ρουμελιώτας, ἐκ τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος τῆς πατρίδος τῆς. Μόνον ἡ πρεσβυτέρη τῶν ἀδελφῶν μου—Ἔζη τότε ἡ καλὴ μᾶς Θεανῶ, —κατώρθωσε νὰ ἐλύσῃ ταχέως τὴν ἐμπιστοσύνην τῆς, οὕτω:

Ἐσπέραν τινὰ ἡ ἀδελφὴ μου ἀνεγίνωσκε μεγαλοφῶως τὸν Ἑρωτικόριτον πρὸς ἔκτακτον τέρψιν ἐμοῦ, λησμονούντος πρὸ τοῦ ποιήματος τὸ μᾶθημά μου. Ἡ Μαγδαληνή, τυχαίως εἰσελθοῦσα εἰς τὸ δωμάτιον, ἔστη ὡσεὶ γοητευθεῖσα ἐκ τῆς ἐνωτίσεως τοιοῦτων γνωρίμων ἤχων, περιβεβλημένων τὸ πάντα τὰ ὅττ' ἔθελγον κάλλος τοῦ μέτρου. Ἡ ἀδελφὴ μου ἀπήγγελλε τότε διὰ τῆς γλυκείας φωνῆς τῆς τοὺς ἐξῆς στίχους:

Εἶχε κι' αὐτὸς ἐνὶν υἱὸν πολλὰ καναχισμένον,
Φρόνιμον κι' ἀξιάζομενον, ζαχαροζυμωμένον.
Ἦσανε δεκατὼ χρόνων, μὰ ἔχε γερῶντου γῶσι,
Οἱ λόγοι τοῦ ἤτανε τροφῆ, κι' ἡ ἐρμηνεία τοῦ βρῶσι.
Καὶ μ' ὅσαις χάρις π' οὐρανοὶ καὶ τᾶστρα ἐγενήσαν,
Μ' ὅλαις τὴν ἐμοιρᾶσαι, μ' ὅλαις τὸν ἐστολίσαν.

Οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς Μαγδαληνῆς, οἱ μεγάλοι καὶ κατὰ μαυροί, ἐσπινθηροβόλησαν· ἐπλησίχσαν, ἤγχισε σχεδὸν τὸ κάθισμα τῆς ἀδελφῆς μου, καὶ ἤκουεν ἀπνευστί, συχνὰ διακόπτουσα αὐτὴν δι' ἐνθουσιαστικῶν ἐπιφωνήσεων. Δὲν ἦσαν πλέον τὰ

ἀκατάληπτα ἐλληνικὰ τῆς ἐφημερίδος.

Ὅταν ἐπεράτωσε τὴν ἀνάγνωσιν ἡ ἀδελφὴ μου, τὴν ἠρώτησε:

— Σ' ἀρέσει, Μαγδαληνή, ὁ Ἑρωτικόριτος;

— Ἄχ! ἂν μ' ἀρέσει, κυρούλα μου! Πόσαις φοραῖς τὸν ἄκουσα ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Δαμασκηνοῦ!

— Καὶ ποῖος εἶν' αὐτὸς ὁ Δαμασκηνός, Μαγδαληνή; Εἶνε κανέν' ἀδέρφι σου;

— Ὅχι, κυρούλα μου· εἶνε... ὁ ἀρραβωνιαστικός μου, ἀπεκρίθη ἐρυθριῶσα.

— Ἄ! τὸ κρυφὸ κορίτσι! καὶ δὲ μᾶς τὸ εἶπες τόσον καιρὸ πῶς εἶσαι ἀρραβωνιασμένη!

— Αἱ! ποῦ ἔχεις ὄρεξι, κυρούλα μου, νὰ μάθῃς ἐπὶ τί ἔχω μέσα ἰς τὴν καρδίᾳ μου! Κι' ἂν ἀρχίσω νὰ σοῦ τὰ λέω, χρόνος δὲ μὲ φτάνει νὰ τελειώσω.

— Ἄ πονηρή! φοβᾶσαι μὴ σοῦ κλέψουμε τὰ μυστικά σου, καὶ γι' αὐτὸ δὲ ἔγιάζεις μιλίᾳ ἀπὸ τὸ στόμα σου. Δὲ μοῦ λές τώρα, ξέρεις νὰ διαβάξῃς τὸν Ἑρωτικόριτο;

— Δὲν ξέρω ἐγὼ ἡ κακότυχη, μὰ ὁ Δαμασκηνός ξέρει, ποῦ εἶνε διαδασμένος. Αὐτὸς ὅταν ἤρχετο ἰς τὸ σπίτι μας, ὅλο τὸν Ἑρωτικόριτο διαβάξε, καὶ τὸν ἄκουα. Νὰ! ἔτσι τὸ βιβλίον ποῦ κρατεῖς εἶνε ἀπαράλλαχτο μ' ἐκεῖνο ποῦ εἶχε κι' αὐτός.

Καὶ γονατίσασα, ἔθηκε τὸ βιβλίον ἐπὶ τῶν γονάτων τῆς ἀδελφῆς μου, καὶ ἤρχισε νὰ στρέφῃ τὰς σελίδας τοῦ μετὰ τῆς ἀδεξίας ἐκείνης εὐλαβείας τῶν ἀγραμμάτων πρὸς τὰ βιβλία.

— Ἐνα σωρὸ ῥίμγαις, ἐξηκολούθησεν, ἔμαθα ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ. Ἄλλὰ μὲ ταῖς τρομάραις καὶ τὸν ἀφανισμό ποῦ μᾶς ἔνυρε, ταῖς ξέχασα. Ἄ! στάσου! στάσου! νὰ! πάλι μοῦ ἐρχονται ἰς τὸ νοῦ. Κύτταξε νὰ ἰδῆς ἂν ταῖς λέω σωστά:

Καλῶς τὸ πιάσε ἡ χέρα μου τὸ μαρμαρένιον χέρι
Κεῖνο ποῦ ἐλιπῆα μοῦδωκε τὸ πῶς σὲ κᾶνω ταῖρι,
Σημάδι π' ἰθυμνητικὸ τῆς ἀναγγέλλασίς μου,
Παρηγοριᾶ καὶ θέρους μου καὶ μάκρος τῆς ζωῆς μου.

Ὁ ἰδιάζων τόνος δι' οὐ μετ' ἐξόχου θερμότητος ἀπηγγέλησεν οἱ στίχοι οὗτοι προσέθετεν εἰς αὐτοὺς περιπαθῆ τινα μελωδίαν, κατακηλοῦσαν.

— Πές μου, κυρία μου, πές μου, νᾶχῃς καλὴ μοῖρα, πῶς λένε παρκατάω οἱ στίχοι· ἔνα ν' ἀκούσω μοναχά, θὰ θυμηθῶ ὅλους τοὺς ἄλλους.

— Θὰ σοῦ πῶ ὅτι θέλεις, θὰ σοῦ διαβάσω ὅλον τὸν Ἑρωτικόριτο, μὰ νὰ μοῦ κάμῃς πρῶτα μιὰ χάρι. Γιὰ πές μου: τὸν ἀγαπᾶς πολὺ, τὸ Δαμασκηνό;

— Ῥωτᾶς, ἂν τὸν ἀγαπᾶς; ἀνέκραξεν, ἀρπάσασα καὶ θλίβουσα θεωπευτικῶς ἐντὸς τῶν ἰσχυρῶν αὐτῆς χειρῶν τὴν ἀβρὰν χεῖρα τῆς ἀδελφῆς μου, δίχως νὰ καταλίπῃ τὴν πρὸ ποδῶν ταύτης γραφικὴν ἐν γονυκλισίᾳ στάσιν. Καὶ εἶνε γιὰ νὰ μὴ τὸν ἀγαπᾶς; Ξέρεις πόσο μ' ἀγαπάει; Ἄφ' οὐ ἔλεγον ἰς τὸ χωριὸ μας ὅτι εἶνε κακὸ πρᾶμμα

κακὸ σημάδι γιὰ ἓνα τέτοιον λεβέντη, γιὰ τὸν ἀγαπημένο καὶ τὸν μπιστευμένο τοῦ καπετὰν Θανάση, νὰ χάνετ' ἔτσι γιὰ ἓνα ζευγάρι μάτια. Ἄλλὰ τὰ ἔλεγον αὐτὰ ἀπὸ ζηλοφθονιᾶ τους. Εἶνε, κυρούλα μου, ἄλλος Ῥωτικόριτος. Φρόνιμος, ἀξιάζομενος, ζαχαροζυμωμένος. Μέσα ἰς τοὺς Λάκκους δὲν εἶνε δεύτερος ἂν τὸ Δαμασκηνό. Εἶκοσι χρόνων. Χιονάτος, ἀμούστακος. Κορίτσι ἰς τὸ πρόσωπο, λιοντάρι ἰς τὴν καρδίαν.

Ἀπαξ διακεντηθεῖσα ἡ στομυλία τῆς Μαγδαληνῆς, ἔρρεεν ἀκράτητος. ἤρχισε τότε νὰ διηγῆται πλείστας λεπτομερείας, καὶ τὰς ἀσημαντοτέρας ἔτι, περὶ τῆς πατρίδος, τῶν γονεῶν, τοῦ οἴκου καὶ τῆς ζωῆς αὐτῆς, περὶ κινδύνων, μαχῶν καὶ σφαγῶν καὶ Κρητῶν καὶ Τούρκων, καὶ πρὸ παντός περὶ ἐκείνου, τοῦ Δαμασκηνοῦ τῆς, εἰς τὸν ὅποιον ἡ μνήμη τῆς ἐπανήρχετο ἐν τέλει ἐκάστης διηγήσεως, ὡς ὁ ποιητῆς εἰς τὴν ἐπιφῶν ἐν τέλει ἐκάστης στροφῆς. Ἐπέτεινε δὲ τὴν ζωηρότητα καὶ τὸν χρωματισμὸν τῆς διηγήσεως ἐν τῇ παραστάσει τῆς ματαίας ἐπιμονῆς ἣν ἀντέταξε πρὸς τὸν πατέρα καὶ τοὺς ἀδελφούς αὐτῆς, ἐκλεκτοὺς μαχητὰς τῶν Λάκκων, ὅπως παραμείνῃ μετ' αὐτῶν καὶ συμπολεμήσῃ. Ἐκεῖνοι δὲν ἐπειθήντο νὰ τὴν κρατήσωσι μαζί των, φοβούμενοι μὴπως πέσῃ εἰς τὰς χεῖρας τῶν Τούρκων, οἵτινες μὴ δυνάμενοι νὰ καταπονήσωσι τοὺς ἀνδρείους ἐπαναστάτας, ἀντεξεδικοῦντο διαπράττοντες πᾶν εἶδος θηριωδίας ἐναντίον τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παιδίων. Εἰς μάτην ὑπενηθύνιζεν εἰς αὐτοὺς πόσον εὐστόχως τὴν εἶχον μάθη νὰ ῥίχνῃ ἰς τὸ σημάδι, καὶ ἐκλαίει, καὶ διακμαρτύρητο ὅτι εἶχε περισσοτέραν δύναμιν ἀπὸ ὅλους των νὰ ὑποφέρῃ κάθε τλαιπωρίαν, καὶ κάθε κίνδυνον. Ἐτρεμον, οἱ ἀτρόμητοι, εἰς τὴν ἰδέαν ὅτι ἡ μονακριβὴ των Μαγδαληνῆς ἠδύνατο νὰ ὑβρισθῇ ὑπὸ Τούρκου. Καὶ προὔτιμησεν μετὰ τῶν ἄλλων γυναικῶν νὰ ἀποστείλωσιν αὐτὴν εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα, ἐνθα ἠλπίζον εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν εὐσπλαγγχίαν τῶν ἀδελφῶν των. Οὔτε ἐδῶκαν προσοχὴν εἰς τὰς ἐνστάσεις τοῦ Δαμασκηνοῦ, ὅστις μόνος ἐφαίνετο βαρέως φέρων τὸν ἐκπατρισμὸν τῆς μνηστῆς του.

— Ὅταν ἤρθαν νὰ μὲ πάρουν, ἔλεγεν ἡ Μαγδαληνή, ἔβγαλα μιὰ φωνὴ «Δὲ φεύγω ἀπὸ τὴν Κρήτη!» καὶ ἐλιγοθύμησα. Ὅταν ἤρθα ἰς τὰ καλά μου, εὐρέθηκα μέσα ἰς τὸ βαπόρι καὶ γύρω μου ἓνας σωρὸς δυστυχία καὶ γύμνια.

Καὶ λέγουσα εἶχε καταπέσει σχεδὸν ἐπὶ τῶν γονάτων τῆς ἀδελφῆς μου, καὶ ἡ περθενικὴ τῆς ὕψεως αὐτῆς γαλήνη καὶ αὐστηρότης ἐκ τῆς μέθης καὶ τῆς τρυφῆς τῶν ἀναμνήσεων εἶχεν ὑποχωρήσει εἰς ἀπαλότητα καὶ περιπάθειαν.

— Ἦθελες τώρα νᾶβλεπες ἐξαφνα ἔμπροστά σου τὸ Δαμασκηνό; τὴν ἠρώτησε τελευταῖον ἡ ἀδελφὴ μου.

— Ἦθελες τώρα νᾶβλεπες ἐξαφνα ἔμπροστά σου τὸ Δαμασκηνό; τὴν ἠρώτησε τελευταῖον ἡ ἀδελφὴ μου.

Ἡ Μαγδαληνὴ ἠγέρθη συνοφρυθεῖσα. — Τώρα; εἶπε· ν' ἀφίσῃ τὸν τόπο μας ποῦ καίεται; ἄχ! μὴ με καταριέσαι, κυρούλα μου. Νὰ δῖωχναν ὅλους τοὺς Τούρκους, νὰ σβύσῃ ἡ φωτιά, νὰ 'λευθερωθῇ τὸ νησί, νᾶρθῃ νὰ μὲ πάρῃ, καὶ νὰ πεθάνω ἀπ' τὴν χαρὰ μου!..

Καὶ κατεφίλησεν ἐν ὑψίστῃ συγκινήσει τὰς χεῖρας τῆς νεαρᾶς κυρίας τῆς.

Ἡ ἀδελφὴ μου ἐτήρησε τὴν πρὸς τὴν Μαγδαληνὴν δοθείσαν ὑπόσχεσιν. Καθ' ἐκάστην ἐσπέραν αὐτὴ μόλις ἐπεράτω τὴν ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐργασίαν, ἐξῆγεν ἐκ τῆς συρταρίου, ἐνθα λαβοῦσα ὡς ἴδιον κτῆμα εἶχεν ἀποκρύψει τὸν Ἑρωτικόριτον, καὶ ἐσπευδε πρὸς τὴν ἀδελφὴν μου, ἥτις μετ' ἀπαραμίλλου ὑπομονῆς τῇ ἀνεγίνωσκε σελίδας ὅλας ἐξ αὐτοῦ. Μετὰ τὸ πέρας ἐκάστης ἀναγνώσεως ἐπηκολούθουν ἐκάστοτε ἀ-ἐραντοὶ ἐξομολογήσεις καὶ διαχύσεις. ἅπαντα πάντοτε, ὡς περὶ ἀκτινοβόλον κέντρον, στρεφόμενα περὶ τὸν λεβέντην τῶν Λάκκων. Ἐγὼ δὲ περιστάμην ἄφωνος ἀκροατῆς, εἰς τὰς περιπαθείς ἐσπερίδας των, οὐδὲ προσεῖχεν, ὡς ἐκ τῆς μικρᾶς μου ἡλικίας, εἰς τὴν παρουσίαν μου ἡ κόρη τῆς Κρήτης.

Ἄλλ' ὡς αὐτὴ, ἀνέμενον ἀνυπομόνως τὴν ὥραν τοῦ ἀναγνώσματος. Καθ' ὅτι, ὡς ἡ Μαγδαληνὴ ἀπῆλαυεν ἐν τῷ Ἑρωτικόριτῳ τῆς ἐκδηλώσεως τῶν ἰδίων αἰσθημάτων, οὕτω καὶ ἐγὼ τότε πρῶτον ἀπῆλαυον ἐν αὐτῷ τῆς ἀποκαλύψεως τῶν θεληγῆτρων τῆς ποιητικῆς ἀρμονίας. Φθονῶν δὲ τὸν ποιητὴν, ὅστις ἐγίνωσκε τοιαύτην γλώσσαν νὰ λαλῇ, ἐφθόνησα συνάμα καὶ τὸν ἄγνωστον Κρήτη, τὸν λατρευτὸν τῆς Μαγδαληνῆς μνηστῆρα, καὶ τότε πρῶτον τὰ παιδικὰ μου αἰσθήματα ἤρχισαν νὰ καταυγάζονται ὑπὸ τοῦ ἄστρου τοῦ ἔρωτος.

Δύο μῆνες εἶχον παρέλθει ἀπ' ἧς διέμενε παρ' ἡμῖν, ἡσυχος, ἐργατικὴ, προσηνής, πάντων κατέχουσα τὰς συμπαθείας καὶ ὑπὸ πάντων θεωρουμένη ὡς ἀδελφὴ. Χάρις εἰς τὴν πρόνοιαν αὐτῆς ἡ οἰκία μας ἐλαμπεν ἐκ τάξεως καὶ καθαριότητος, ἐγὼ δὲ καὶ οἱ μικροὶ ἀδελφοὶ μου ἐπανευρίσκομεν ἐν αὐτῇ σκιάν τινα τῆς ἀποπτάσης μητρικῆς στοργῆς, σκιάν, λέγω, καθ' ὅτι φεῖ! τῆς μητρὸς τὴν στοργὴν οὐδὲν νὰ ἀντικαταστήσῃ δύναται. Ἄπαντες ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐγίνωσκον τὸν ἔρωτά τῆς πρὸς τὸν νέον Λακκιώτην, καὶ συχνὰ, ὅσκις ἐπρόκειτο νὰ ζητήσωσι παρ' αὐτῆς ἔκτακτον ὑπηρεσίαν, τῇ ἔλεγον.

— Μαγδαληνή, κάμε μου αὐτὴ τὴ χάρι, νὰ ζῆσῃ ὁ Δαμασκηνός!

Καὶ ἡ Μαγδαληνὴ ἐπετεροῦτο τότε πρόθυμος εἰς πᾶσαν θυσίαν.

Ἐνθυμοῦμαι ὅτι ἦτο ὡραία θερινὴ ἐσπέρα

Πάντες είχαν εξέλθει εις περίπατον, εκτός τῆς Μαγδαληνῆς καὶ ἑμοῦ, παραμενόντων ἐν τῇ οἰκίᾳ. Ἀπὸ ὠρῶν ἤδη ἐκείνη καταλαβοῦσα τὸ παράθυρον ἔριπτεν ἔξω εἰς τὴν ἑδὸν ἐταστικὰ τὰ βλέμματα, καὶ ἡ προσδοκία ἔζωγραφίζετο ἐπὶ τοῦ προσώπου καὶ διεφάνετο εἰς πᾶσαν αὐτῆς κίνησιν. Ἐγίνωσκεν ὅτι τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ νέαν σωρείαν γυναικοπαιδῶν εἶχεν ἀποβιβάσει τὸ ἀτμόπλοιον, ὅτι ὀλοφύχως οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως προσηνέχθησαν νὰ περιθάλψωσι καὶ ταῦτα, καὶ ὅτι εἰς τὸ γενικὸν αἴσθημα ὑπέικων ὁ θεὸς μου ἐξῆλθε πρό τινος ὄρατος, πορευόμενος εἰς τὸ εὐρὺ κατὰ τὴν δημοτικὴν σχολῆν, τὸ ὁρισθὲν ὡς πρόσκιρον ἄστυρον εἰς αὐτὰ, ὅπως καὶ δευτέρον ἐκείθεν ἐκπατρισθὲν θῆμα συναγάγη ἐν τῇ οἰκίᾳ. Καὶ ἡ Μαγδαληνὴ ἀνέμενε τὸν ἄγνωστον, ἢ τὴν ἄγνωστον, σύντροφον, διψῶσα νέα τῆς πατρίδος. Ἴσως μεταξύ τῶν νεηλῶδων ἀνεύρισκε προσφιλῆ ὄντα ἴσως εὐάρεστος εἰδησις ἐμελλε νὰ πληρώσῃ χαρᾶς τὴν ψυχὴν τῆς, ἴσως ἡ ἀγγελία συμφορᾶς θὰ τὴν κατεκερύνου. Ἀλλ' ἢ οὕτως ἢ ἄλλως, καὶ μόνῃ ἡ θεὰ τῶν δυστυχῶν ἐκείνων τῇ ἤρκει πρὸς παραμυθίαν. Ἡ πατρίς καὶ ἡ δυστυχία, οἷος διπλοῦς ἀδιάρρηκτος σύνδεσμος!

Μόλις διέκρινεν ἀπὸ τοῦ παραθύρου τὸν ἐπιστάτην τῶν κτημάτων μας χωροῦντα πρὸς τὴν οἰκίαν ἐν συνοδείᾳ ἀνθρωπίνης μορφῆς, ἢν ὑπὸ τὸ ἀμυδρὸν φῶς τῆς ἡμισελήνου ἀνεγνώρισεν ἐκ τῆς περιβολῆς ὡς Κρησσαν γυναῖκα, κατῆλθε δρομαίᾳ τὴν κλίμακα πρὸς ὑποδοχὴν. Συγχρόνως ἠκούσθη ἡ φωνὴ τοῦ ἐπιστάτου ἐκ τῆς ἑδῆς:

— Μαγδαληνὴ, κατέβα νὰ δεχθῆς τὴν ἔξοδον σου μὲν τὴν ἔδωκε ὁ ἀφέντης.

Ἐκ περιεργίας ἐλκυσόμενος ἔσπευσα μετὰ παρέλευσιν ὄρατος νὰ κατέλθω ὅπως ἴδω τὴν νεήλυδα. Ἀλλ' ἔστην ἐκπληκτος ἐν τῷ μέσῳ τῆς κλίμακος, καθ' ὅτι διέκρινα ἐν τῷ ἡμίφωτι τῆς αὐλῆς μας τὴν Μαγδαληνὴν, καθημένην ἐπὶ τῆς τελευταίας τῆς κλίμακος βαθμίδος, κύπτουσαν τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τοῦ στήθους καὶ θλιβερῶς ἀνασκιρτῶσαν καὶ κλαίουσαν. Πρὸ αὐτῆς δὲ ἔστατο ἀναποράσιτος, οἰανεὶ συγκεχυμένη, ἡ ἐξαδέλφη, ὑψηλὴ ὑψηλὴ, φέρουσα τὴν Κρητικὴν βράκκαν, κοινὸν ἐνδυμα ἀμοτέρων τῶν φύλων, καὶ καλύπτουσα τὴν κεφαλὴν καὶ μέρος τοῦ προσώπου δι' εὐρέως μανθηλίου οὐδὲν ἕτερον ἡδυνάμην νὰ διακρίνω ἐξ αὐτῆς.

— Ἀλλοίμονο καὶ τρισαλλοίμονό μου τῆς κακότυχης! ἔλεγεν ἡ Μαγδαληνὴ, συνάπτουσα τὰς χεῖρας ἐν ἀπελπισίᾳ. Ποιὸς σέ καταράστηκε, καυμένη Μαγδαληνὴ; Ἄχ! τί τὴ θέλω τὴ ζωὴ, ζυμωμένη μετὰ τὴν καταφρόνησιν καὶ μετὰ τὴν ἀτιμία; Ἀλλοίμονο καὶ τρισαλλοίμονό μου τῆς κακότυχης!

— Ἀκουσέ με, Μαγδαληνὴ! μὴν κάνεις ἔτσι,

ἀπεκρίνετο χαμηλοφώνως καὶ μετὰ τρόμου ἡ ἐξαδέλφη, προσπαθοῦσα νὰ λάβῃ τὰς χεῖρας τῆς Μαγδαληνῆς, τὰς ὁποίας βιβίως ἀπέστρεψεν ἐκείνη. Δεῖ σου τὸ εἶπα ἀπὸ τότε πῶς μου θέλουνε τὸ κακὸ σου τῆ δέσφρα σου πού σ' ἔσφριξαν καλὰ καὶ σώνει νὰ φύγῃς μετὰ τὰ γυναικόπαιδα; Μόλις σ' ἔχασ' ἀπὸ τὰ μάτια μου ἄρχισα νὰ χάνω ἴλιγο ἴλιγο τὸ κουράγιό μου καὶ τὴν παλληκαριά μου. Ἐλίγνευα, ἐγένεον βρακτώτερος, τὰ πόδια μου δὲν ἔβαστούσαν ἄν καὶ πρῶτα ἀπάνου ἔς τὰ βουνα, οὔτε ἔμπορῶσα νὰ κάνω μετὰ τὴν πρώτη ὄρεξι ταῖς προσταγαῖς τοῦ καπετάνιου. Τὸ μάτι μου πού ἔβλεπε ἄν τοῦ αἵτου, ἄρχισε νὰ θολῶνῃ. . . Ἀνοίγαμε φωτιὰ μετὰ τοὺς Τούρκους, καὶ τὸ τουρέκι μου δὲν ἦτανε ἀλάθευτο ἄν καὶ πρῶτα. . . Μιὰ φορὰ ἀπὸ τὴν ξεγασμάρα κι' ἀπὸ τὴν ἀλαλιά μου ἄρχισα νὰ φύγουν ἀπὸ τὰ χεῖριά μου δύο σκλάβοι μπένδες πού μου τοὺς εἶχε παραδώσει ὁ ἴδιος ὁ καπετάνιος. Σὲ λίγο κι' αὐτὸς ἄρχισε νὰ ξεμακραινῆ τὴν ἐμπιστοσύνην πού εἶχε ἔς ἐμένα· οἱ ἐχθροὶ μου ἐκρυφαίρονταν. Ἡ συλλογὴ σου ποτὲ δὲ μ' ἄφινε νύχτα καὶ ἡμέρα ἔβραζα ἀπὸ τὸ πείσμα μου, μὴ δὲ ἔμπορῶσα νὰ κάμω τίποτε. Ἄλλη φορὰ ἠθέληκα νὰ χτυπήσωμε τοὺς Τούρκους πού ἦταν τρυπωμένοι ἔς ἓνα χωριό. Ὁ ἀρχηγός μ' ἐπροσκέλευσε, καὶ μοῦ εἶπε: «Ἐσὺ νὰ πάρῃς τὴ σημαία» ξέρεις, θὰ τὴν περὶσπιστῆς ἀκριβῶς μετὰ τὸ αἷμά σου! » Κι-τρίνισα ἄν τὸ κερί τοῦ ἀποκρίθηκα ξερά: «Δὲν τὴν πέρνω, ἀρχηγέ, δὲν εἶμαι καλὰ· δός τινε σὲ ἄλλο.» Ὁ ἀρχηγός ἔμεινε μετὰ ἀνοχτὸ τὸ στόμα, δὲν εἶπε τίποτε, μὰ σὲ λιγάκι κούνησε τὸ κεφάλι του· ἀπὸ τότε δὲ μοῦ ξαναμίλησε μετὰ τὴν καρδιά του. . . Γιατί δὲν πῆρα τὴ σημαία, Μαγδαληνὴ; Γιατί φοβήθηκα, — ἄχ! Θεὸ μου! κόψε με! — μὴ μου τὴν πάρουν ἀπὸ τὰ χεῖρά μου οἱ Τουρκαλάδες, χωρὶς νὰ τὴν πληρώσω μετὰ τὸ αἷμά μου. Ἐκείνη τὴν ὄρα θὰ παρουσιάζουσιν ἔμπροστά μου, ὅπως πάντα, σὰ νεράϊδα, καὶ θὰ μ' ἐμάγεινε, καὶ θὰ μὲ συνέπερνε. . . Καὶ πῶς νὰ τὸ πῶ πῶς ἡ ἀγάπη μου τῆκανε ὅλα αὐτὰ, πού ντροπώμουνα; καὶ τίνος νὰ τὸ πῶ πού κανεὶς δὲ θὰ μ' ἐπίστευε; Ἀλλ' ἀπὸ κείνη τὴν ἡμέραν ἐξαντακώθηκα. Ἐφτασε ἔς ταῦτά μου — πού νὰ μὴν ἔφτανε — τί ἐψιθυρίζονταν γιὰ μένα: Κρίμας πού ἔκανε τὸ παλληκαρι, ὁ φοβητσάρης! Ἐνὰς μάλιστα μοῦ τὸ εἶπε κατὰμουτρα! Ἀκούς ἐγὼ φοβητσάρης! ἐχύθηκα νὰ τὸν ξεκάνω· μὰ ἐχύθηκν ὅλοι νὰ μὲ φᾶνε. . . Οἱ ἐχθροὶ μου φώναξαν: «ἔμεῖς τὸ λέγαμε!» Καὶ οἱ φίλοι μου ἔλεξαν: «Τί νὰ γίνῃ! ἐγελαστήκαμε!» Ὡς κι' ὁ πατέρας σου καὶ τὰ δέσφρα σου, Μαγδαληνὴ, ἄρχισαν νὰ μοῦ βρακτῶνε τὸ βραχί. Μάλιστα ἔτρεξε λόγος πῶς ἠθέλουν νὰ χαλάσουν τὸν ἀρραβῶνα. . . Ἐπῆρα τὴν ἀπόφασιν ἡ θέμενα ἔς τὴν Κρήτην καὶ θὰ σκότωνα τὸν πατέρα σου καὶ τὰ

δέσφρα σου, ἡ θάφρα καὶ θάτιμαζομεν. Ἐπρότιμησα τὸ δεύτερον μετὰ τὸ πρῶτον, θὰ χάνομεν ἄδικα, μετὰ τὸ δεύτερον θὰ κέρδιζα ἔσένα. . . Λοιπὸν τὴν παραμονὴν πού ἦτανε ν' ἀνοίξῃ ἓνα μεγάλο τουρέκι, — εἶχανε ἀνταμωθῆ Κρητικοὶ κι' ἐβελονταί μετὰ τὸν Κορωνάιο, — συκώθηκα ἀποβραδύς, ἐπῆρα τὰ μάτια μου, κι' ἔφουγα ἄν ἀπὸ καταραμένο τόπον. Ἐθαψα τὰ ρουχὰ μου ἔς τὴ γῆ — θαρροῦσα πῶς ἔθαφα τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτό μου, — ἔριξα τῆρατά μου ἔς τὴ θάλασσα, — θαρροῦσα πῶς ἔθαλασσόνηγα τὰ ἴδια τὰ νιάτα μου, — ἐπρομηθεύθηκα γυναικεία ρουχὰ, κι' ἔτσι κρυφὰ καὶ σκιαχτὰ ἔσμιξα ἓνα σωρὸ γυναικόπαιδα ἀπὸ ξένα χωριὰ, ἐμπαρκαρίστηκα μαζί τους, ἦρθα ἔδω πέρα, γύρισα τὴν Ἀθήναν, τὴ Σύρα, τὴ Χαλκίδα, τ' Ἀνάπλι, τὴν Πάτρα, τὰ ἄλλα πῶς πῆγαίνα ναῦρω τὴν ἐξαδέλφη μου τὴ Μαγδαληνὴ. Ἐβγήκα κι' ἔδω πέρα, πάντα μετὰ τ' ὄνομά σου, ἔδωσ' ὁ θεὸς καὶ βρέθηκε ἔμπροστά μου ὁ νοικοκύρης πού σ' ἔχει, τοῦ εἶπα πῶς εἶμαι ἡ ἐξαδέλφη σου ἡ Ῥήνα, μ' ἐλυπήθηκα, μετὰ πῆρε. Νὰ πού σὲ βροῖσκω. Δὲ μοῦ φεύγεις. Εἶμαι χαμένος γιὰ τὴν Κρήτην ξαναγεννιέμαι τώρα γιὰ σέ. Μαζί θὰ ζήσουμε· θὰ πάμε ὅπου θέλεις· ἔχω ἴλιγους παράδες κοντά μου· ὅταν σωθοῦνε, θὰ δουλεύω καὶ θὰ δουλεύης. Ποιὸς θὰ μὰς μπόδισῃ; Ποτέ σου δὲ μ' ἀγάπησες, γιὰ νὰ κάνης ἔτσι!

— Ἐπὶ ποτέ σου δὲ μ' ἀγάπησες, ἀνέκραξεν ἡ Μαγδαληνὴ, στᾶσα ὀρθία αἰφνης, γιὰ νὰ μοῦ κάμης αὐτὸ πού μοῦκαμες! Ποιὸς θὰ μὰς μπόδισῃ, λές; Ἐθὰ μὰς μπόδισῃ ὁ θεὸς καὶ ἡ τιμὴ! Ἄχ! τί ὄρα ἦταν ἐκείνη πού γεννηθήκαμε! Καλλίτερα μιὰ στρίγλα νὰ μὰς ἔπινε τὸ αἷμά μας παρὰ νὰ ζήσουμε τέτοια ζωὴ! Θέλεις νὰ ζήσουμε μαζί, θεότυρε! Κι' ἀπὸ τὴν ἀγάπη πού σὲ ἀτίμασε ἔμπροστά ἔς γονεῖς, ἔς συγγενεῖς, ἔς φίλους, ἔς καπετάνιους, ἔμπροστά ἔς τὴν πατρίδα σου πού εἶνε βουτημένη ἔς τὰ αἵματα καὶ ἔς τὸ χυμὸν ἀπὸ τέτοια ἀγάπη γυρεύεις τώρα ζωὴ καὶ γλυτωμό! Κατὰρα ἔς τὴν ἀγάπη μου! Νὰ μὴν ἔσωνας νὰ μὲ γνωρίσῃς, νὰ μὴν ἔσωνα νὰ σὲ συντύχω! Καυμένη, καυμένη! ξέχασες πῶς εἶσαι Κρητικὸς! ἐγὼ θυμοῦμαι πάντα πῶς εἶμαι ἀπὸ τὴν Κρήτην. Ἀπὸ τὴν ἀτιμία, χίλιας φοραὶς καλλίτερα ὁ θάνατος! Μὰ κύταξε! εἶναι καιρὸς ἀκόμα, τρέξε, γύρισε, συχωρέσου, πῆς ὅ, τι φέμμα θέλεις, ὅμως πρόφτασε, ματώσου, θυμήσου τὴν παλληκαριά σου, ξέπλυσε τὸ κρίμα σου, ἀκόμα καὶ μετὰ τὴν ζωὴ σου. Μὴ μοῦ εἴπῃς πῶς μακρὰ μου δὲ ἔμπορῶσαι νὰ κάμης τίποτε, γιατί τώρα θάρθῃ κι' ἐγὼ μαζί σου ἔς τὴν Κρήτην· μπορεῖ νὰ πεθάνω ἔς τὸ πλάϊ σου, ἀλλὰ ξανασασμένη, ὅχι νὰ ζῶ, καθὼς θέλεις, μετὰ ὅλο τὸ καταφρόνιο τῆς ἀτιμίας. Ἡ, ἂν ἐλήθεια μαζί μετὰ τὰ γυναικεία πού ἔβαλες ἔχασες τὴν ἀντρικεία

σου γνώμη, πῆς μου σὲ τί μερὶά ἔθαψες τὰ ρουχάσου τὰ πρῶτα, νὰ πάω νὰ τὰ ξεθάψω, νὰ τὰ φορέσω ἐγὼ, νὰ πολεμήσω, νὰ ξεπλύνω τὸ κρίμα σου, κι' ἂν ἴδω ἔς τὸ τέλος τέλος πῶς δὲν ξεπλύνεται, νὰ πάω νὰ βρῶ τὰδικημένα τῆρατά σου. . . ἔς τὰ βάρη τῆς θάλασσας. Μοιράζομαι μ' ἔσένα τὰ βάσανα, τὴ γύμνα, τὴν δυστυχία, τὴν ζωὴ καὶ τὸ θάνατον· ἀλλὰ τὴν ἀτιμία, ὦ! βγάλ' το ἀπὸ τὸ νοῦ σου! — δὲν τὴ μοιράζομαι.

Ἐκεῖνος παρέμενε ἀφρονος καὶ ἀκίνητος ἐπὶ μικρὸν. Ἀλλ' αἰφνης πλησιάζας τῇ εἶπεν, ἀπειλητικῶς:

— Ἐλα! ποιὸς σ' ἐζούρταν' ἔδω πέρα! Δὲν ξέρεις τί λές. Στὴν Κρήτην δὲ ματρυρίζω. Θέλεις δὲ θέλεις, μαζί θὰ ζήσουμε!

Μόλις ἐπρόφερε τὰς λέξεις ταύτας, ἡ Μαγδαληνὴ φοβερὰ ἐπήδησε πρὸς τὰ ὀπίσω, προτεινοῦσα τὰς χεῖρας, ὡς διὰ νὰ θέσῃ φραγμὸν μετὰξὺ αὐτῆς καὶ ἐκείνου. Τὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς τῆς εἶχε καταπέσει καὶ κατέρρευσε ἐπὶ νώτων καὶ ὤμων καὶ στηθῶν, ἔμπροσ καὶ ὀπίσω, τὰ μαλλιά τῆς, προσθένοντα ἀγρίαν τινὰ μεγαλειότητα εἰς τὴν ὄργην αὐτῆς.

— Σοῦ εἶπα, φεύγα, φεύγα τὸ ταχύτερον, ἐφώνασε.

— Θέλεις δὲ θέλεις, μαζί θὰ ζήσουμε! ἐπαλεμάμβανεν ἐκεῖνος βραγχωδῶς, χωρῶν ἐπὶ μάλλον πρὸς αὐτήν.

— Δὲ σὲ θέλω! αἰ! δὲ σὲ θέλω ἐγὼ!

— Δὲν εἶνε ἔς τὸ χέρι σου. Μετὰ τὸ στανιὸ θὰ σὲ πάρω· δική μου εἶσαι!

Καὶ ἀπεπειράθη νὰ τὴν σύρῃ.

Ἀλλὰ καθ' ἣν στιγμὴν δεινὸς ἐπέκειτο ἀγὼν μετὰξὺ τῶν ἀτιμάστων ἐκείνων τέκνων τοῦ ἔρωτος ἀφ' ἐνός, καὶ τῆς τιμῆς ἀφ' ἑτέρου, κατασχεθείς ἐγὼ ὑπὸ δεινοῦ τρόμου, ἔρρηξα κρυγὴν, ἐξ ἧς ἐκπλαγείς ἐκεῖνος ὠπισθοχώρησε πρὸς τὴν ἐξώθυρον, δι' ἧς συγχρόνως εἰσῆρχετο εἰς τὴν οἰκίαν ἐπανακάμπτουσα ἐκ τοῦ ἔσπεριου περιπάτου ἡ οἰκογένεια, πατὴρ δηλονότι καὶ ἀδελφοὶ καὶ ἀδελφαί.

Ὁ Δαμασκηνός — ὅλοι βεβαίως τὸν ἐμαντεύσατε, — εὐρεθείς ἀπροσδοκῶς μετὰξὺ δύο πυρῶν, ἠναγκάσθη νὰ σταθῇ. Ἀλλ' ἡ Μαγδαληνὴ, σωστὴ Βακχίς ἐκ τῆς παραφορᾶς, ὀρμήσασα συνέλαβε τὸν ἀτυχῆ ἐκ τοῦ περιλαίμιου καὶ διέσεισε μετ' ἀπιστεύτου βώμης ἐν μέσῳ δὲ τῆς γενικῆς ἐκπλήξεως:

— Ὁ θεὸς σὰς ἔφερεν! ἀνέκραξε, καὶ εἶχε καταστῆ ἀγνωρίστος ἡ φωνὴ τῆς. Ἀφένταις μου, κυράδες μου, νὰ εἴστε μάρτυρες. Ἐμπροστά ἔς ἐσᾶς κάνω τὴν κρίσιν μου. Ἐσεῖς πού εἶδατε νὰ κολλήσῃ τὸ στόμα μου μιλῶντάς γι' αὐτόν, νὰ τρέχουν τὰ μάτια μου, καὶ ν' ἀναγαλλίζῃ ἡ καρδούλα μου, ἐσεῖς πού εἶδατε τὴν ἀγάπην μου, ἐσεῖς νὰ ἴδῃτε κάλι καὶ τὸν ὀχτρονισμό μου, ἐσεῖς

νά ιδῆτε πάλι πῶς τὸν καταφρονῶ καὶ πῶς τὸν συχαίνομαι γιατί τοῦ πρέπει, καὶ πῶς τόν. . .

Καὶ τυφλὴ καὶ ἀμειλίχτος ἔπτυσεν ἰσχυρῶς τὸν δυστυχῆ κατὰ πρόσωπον καὶ τὸν ἀπόθησε μακρὰν, ἐνῶ ἐκεῖνος ἰλιγγίων, κατατρυμμένος, ἀκατάληπτους βλασφημίας ψελλίζων, ἔφυγεν, ἠφάνισθη εἰς τὰ σκότη τῆς νυκτός.

Ἡ Μαγδαληνὴ μετὰ φρικωδῶν σπασμῶν κατέπεσεν εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς ἀδελφῆς μου, τῆς φίλης της, ἣτις τρομασμένη, καλὰ καλὰ μὴ ἐνοοῦσα τί συνέβη, τὴν ἠρώτα:

— Τί ἔπαθες, δύστυχῆ; τί σοῦ ἔκαμαν; ποῖος ἦταν;

— Ἐκεῖνος! φωνιτὰ νὰ μὲ κάψῃ, ἐπρόφθασε νὰ εἶπῃ, κ' ἐλιποθύμησε.

Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀνεχώρουν μετὰ τοῦ θεῖου μου εἰς Ἀθήνας ἐνθα ἐνεκλείσθη οἰκότροπος εἰς ἐν τῶν λυκείων τῆς πρωτεύουσας. Ὁτανικατὰ τὰς διακοπὰς, μετὰ δεκάμηνον ἀπουσίαν, ἐπέστρεψα εἰς τὴν πατρίδα, ἡ ἀδελφὴ μου δὲν ὑπῆρχεν ἐν τῇ ζωῇ, οὐδ' ἡ Μαγδαληνὴ ἐν τῇ οἰκίᾳ. Μεθ' ὅλας τὰς προσπάθειάς τῶν οἰκείων μου ὅπως τὴν κρατήσωσι παρ' ἐαυτοῖς, ἀνεχώρησε μετὰ ἕνα μῆνα εἰς τὴν καθησυχάτασιν Κρήτην, ἀφοῦ τὸν μῆνα ἐκεῖνον διήνυσε μελαγχολῶτα, στυγνῆ, μαραινόμενη. Ἄλλ' ὅταν ἔμαθην ὅτι ὁ ταλαίπωρος Δαμασκηνός, γνωσθείσης ἐν τῇ πόλει τῆς ἱστορίας του, καταφρονούμενος, σκωπτόμενος καὶ ὑβριζόμενος ὑπὸ πάντων, εἶχεν ὑποστῆ ἐπὶ τέλους ἔκλειψεν τοῦ λογικοῦ ἐκ τοῦ συναίσθηματος τῆς ἠθικῆς αὐτοῦ καταπτώσεως, προσεφέρθη νὰ τὸν συντροφεύσῃ καὶ ὀδηγήσῃ εἰς τὴν πατρίδα.

Τῆρῶ θρησκευτικῶς εἰς τὰ βῆθη τοῦ συρταρίου μου, μόνῃ λείψανῳ τῆς θλιβερᾶς αὐτῆς ἱστορίας, τὸν Ἐρωτόκριτον, ἐνδεδυμένον ἐστὶ τὸ ροδόχαρτον, δι' οὗ περιέβαλον αὐτὸν αἱ χεῖρες τῆς ἀδελφῆς μου, καὶ φέροντα ἐπὶ τῶν συνεπτυγμένων σελίδων αὐτοῦ τὰ πυρετώδη ἔχνη τῶν δακτύλων τῆς Μαγδαληνῆς. Ὡ ποιηταί, οἱ οὐτωσὶ ἡδέως ἀναρριπίζοντες ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ καρδίᾳ τὴν φλόγα τῶν παθῶν, διατί νὰ μὴ ἔχετε τὴν δύναμιν νὰ κατασβύνατε ταύτην, ὥσθις ἀπειλῆ νὰ φέρῃ ἐρήμωσιν καὶ θάνατον;

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΕΠΕΙΣΟΔΙΟΝ

τῆς ἐν ἔτει 1770 ἐπαναστάσεως.

Ὅτε κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1770 ἐπανάστασιν τῆς Πελοποννήσου, τὴν ἐπικληθεῖσιν τῶν Ὀρλώφ, εἰσέβαλον 60 χιλιάδες Ἀλβανῶν εἰς τὴν χώραν, οἱ πλείστοι τούτων διεπεραιοῦντο ἐκ Βυτρινίτζης εἰς Αἴγιον. Εὐρόντες δὲ τὴν πόλιν ἔρημον κατοίκων καὶ πληροφορηθέντες ὅτι οὗτοι

κατέφυγον εἰς τὴν τρεῖς περίπου ὥρας ἀπέχουσαν μονὴν τῶν Ταξιαρχῶν, τὴν μὲν πόλιν λεηλατήσαντες κατέκαυσαν, κατὰ δὲ τῆς μονῆς ἐξεστράτευσαν ἅπαντες καὶ στενωῶς ἐπολιόρκησαν αὐτήν, διότι οἱ ἐν αὐτῇ καταφυγόντες ἐκ τοῦ Αἰγίου καὶ τῶν περιχώρων μετὰ τῶν μοναχῶν, γνωρίζοντες τὴν τύχην ἣτις τοὺς ἀνέμενον ἂν παρεδίδοντο, ἀντέστησαν ἐρρωμένως κατὰ τῶν ἐπανειλημμένων τοῦ ἐχθροῦ ἐφόδων. Οἱ Ἀλβανοί, μὴ ἐπιθυμοῦντες νὰ χρονοτριβῶσιν εἰς πολιόρκιαν, διότι σκοπὸς αὐτῶν ἦν ἡ λεηλασία, ἀπεφάσισαν ν' ἀπέλωσιν ἐκεῖθεν, ὅπως τραπῶσιν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Πελοποννήσου. Ἐν ᾧ δ' ἠτοιμάζοντο πρὸς ἀναχώρησιν, διερχόμενοι ἐκεῖθεν ὑλοτόμοι καὶ κτίσται Ἡπειρώται (ἄδηλον ἂν χριστιανοὶ ἢ Ὀθωμανοὶ) καὶ μαθόντες τὴν ἀπόφασιν αὐτῶν, συνεβούλευσαν αὐτοὺς νὰ κόψωσι τὰς περὶ τὴν μονὴν κυπαρίσσους καὶ ν' ἀφήσωσιν αὐτὰς νὰ καταπέσωσιν ἐπὶ τῆς στεγῆς τῆς προσθίας αὐτῆς πλευρᾶς¹⁾, δι' αὐτῶν δὲ ὡς διὰ γεφυράς νὰ εἰσβάλωσι καὶ κατακυριεύσωσιν αὐτήν. Τοῦτο ποιήσαντες οἱ Ἀλβανοὶ εὐκόλως ἐπέτυχον τοῦ ποθομένου καὶ ἐπέρασαν ἅπαντας τοὺς ἐν τῇ μονῇ κεκλεισμένους ἐν στόματι μαχαίρας.

Ἐξῶθεν τῆς μονῆς πρὸς μεσημβρίαν, εἰς θέσιν κελουμένην Φυτιάν, ὑπάρχει βρύσις, μόλις 200 μέτρα τῆς μονῆς ἀπέχουσα, κατ' εὐθείαν γραμμὴν. Ἐκεῖ δὲ τινες τῶν Ἀλβανῶν, μετὰ τὴν ἐκπόρθησιν τῆς μονῆς, κατεγίνοντο εἰς τὴν ἐκδορὰν καὶ ἔψησιν ἀμνοῦ, ὅτε αἶφνης ἠκούσθησαν ἀλλεπάλληλοι πυροβολισμοί, οἵτινες ἰσχυροὺς ἐρρίψαν νεκρούς ἐκ τῶν ἐν τῇ θέσει ἐκεῖνῃ εὐρισκομένων. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἠγνόουν πόθεν προήρχετο τὸ φονικὸν ἐκεῖνο πῦρ, εἶτα δ' ἐπιστάμενως ἐρευνήσαντες ἐκ τῆς διευθύνσεως τῶν σφαιρῶν, αἵτινες ἐρρίπτοντο ἀδιαλείπτως καὶ ἀποτελεσματικῶς, ἀνεκάλυψαν ὅτι ἐν τῇ τρούλῳ τοῦ ναοῦ ἦτο ἄνθρωπος κεκρυμμένος, ὅστις ἰστάμενος ἐπὶ προχείρου πατώματος, κατασκευασθέντος ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τὸν χρόνον τῆς παλιορκίας διὰ σκινίδων στηριζομένων ἐπὶ τῶν σταυροειδῶν ὁπῶν τοῦ τρούλου, ἐξ ὧν ἐκρέματο ὁ πολυέλαιος, ἐπυροβόλοι ἐκ τῶν στενωῶν καὶ ἐπιμήκων τοῦ τρούλου παραθύρων καὶ ἐφόνευεν αὐτούς. Οἱ Ἀλβανοί, ὅπως μὴ ματαιοπονῶσι πρὸς σύλληψιν αὐτοῦ, συσσωρεύσαντες ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ τὰ τραπέζια καὶ ἄλλας σκινίδας, ἀνέφλεξαν αὐτάς, τὸ δὲ πῦρ μεταδοθὲν εἰς τὸ πρόχειρον τοῦ τρούλου πάτωμα, κατέκαυσεν αὐτὸ καὶ οὕτως ὁ μαχητὴς ἐκεῖνος ἔπεσεν ἐπὶ τῆς πυρᾶς καὶ ἀπηνυθρακώθη, ἐν δὲ τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν, διότι ἤδη ἐπλακοστρώθη οὗτος ἐκ

1) Ἡ μονὴ τῶν Ταξιαρχῶν εἶνε τετράγωνος, ἐν τῷ μέσῳ δὲ κεῖται ὁ ναὸς βυζαντιτικοῦ ρυθμοῦ καὶ τότε μὲν ἦν μονόροφος, ἤδη δὲ ἐπὶ τῶν τριῶν αὐτῆς πλευρῶν, πλην τῆς μεσημβρινῆς, ὑψώθη ὑπὸ τῶν μοναχῶν καὶ δεύτερος ὄραφος.

νέου, διεκρίνετο μεγίστη κηλὶς μαρτυροῦσα τὴν θέσιν ἐνθα ἐκάθη ὁ ἀτρόμητος ἐκεῖνος, ὁ προτιμήσας τῆς σφαγῆς τὸν ὀδυνηρὸν διὰ πυρὸς θάνατον, ἀφοῦ πρότερον προαπέστειλεν εἰς τὸν ἄδην οὐκ ὀλίγους τῶν ἐπιδρομέων.

Ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος ἐκαλεῖτο Ἀνυφαντῆς καὶ κατήγετο ἐκ τῶν περιχώρων τοῦ Αἰγίου. Πλείονας περὶ τούτου πληροφορίας δὲν ἠδυνήθησαν νὰ μᾶς δώσωσιν οἱ μοναχοί, παρ' ὧν ἔμαθον τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο, ὅτε πρὸ τίνος χρόνου ἐπεσκέφθη τὴν μονήν.

Χρ. Π. ΚΟΥΛΛΟΣ

ΕΠΙΡΡΟΗ ΤΗΣ ΣΕΛΗΝΗΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΑΝ

Ὁ καιρὸς εἶνε κακός, μοὶ ἔλεγε προχθὲς ὁ φίλος μου κ. Κ. Ἐβρεχε, βρέχει, καὶ θὰ βρέχῃ· ἐκ τῆς συνεχοῦς βροχῆς αἱ ὁδοὶ κατέστησαν ἀδιάβατοι· χρειάζεται τὸλμη διὰ νὰ ἐξέλθῃ τις εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ μάλιστα τὴν νύκτα εἰς τὸ ψηλαφητὸν σκότος. Εὐτυχῶς εὐρισκόμεθα εἰς τὸ τελευταῖον τέταρτον τῆς σελήνης καὶ θὰ ἔχωμεν μεταβολὴν τοῦ καιροῦ κατὰ τὴν νέαν σελήνην.

Προσεπάθησα νὰ καταπέσω τὸν φίλον μου, προσεπάθησα ν' ἀποδείξω αὐτῷ, ὅτι αἱ φάσεις τῆς σελήνης οὐδεμίαν ἐπιρροὴν ἔχουσιν εἰς τὴν κατάστασιν τῆς ἀτμοσφαιρας, οὐδεμίαν εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν βροχερῶν ἡμερῶν, εἰς τὴν ποσότητα τῆς κατ' ἔτος πιπτούσης βροχῆς.

Ἄλλ' ἐκεῖνος ἐνέμενον ἀπαρασαλεύτως εἰς τὴν γνώμην του, ἐπάγων ὡς κυριώτατον λόγον πρὸς ὑποστήριξιν ταύτης, ὅτι πάντες οἱ ναυτικοὶ τὰ αὐτὰ δοξάζουσι, καὶ μεγίστην ἀποδίδουσι σπουδαιότητα εἰς τὰς τοιαύτας παρατηρήσεις, πολλάκις κανονίζοντες κατὰ ταύτας τὸν πλοῦν.

Εἶνε βεβαίως πρόληψις αὕτη, εἶνε ψευδὴς γνώμη προελθούσα ἐκ συμπτώσεως τινος, ἀλλ' εἶνε τοσοῦτον ἐρριζωμένη, ἔχει τόσην ζωτικὴν δύναμιν, ὥστε εἶνε ἀνάγκη νὰ στηριχθῇ ἐπὶ τῆς αὐθεντίας μεγάλων ὀνομάτων, ἐπὶ τῆς γνώμης μεγάλων σοφῶν, ὁ ζητῶν νὰ ἐκρίξωσιν αὐτήν. Ἡ ἐμὴ γνώμη οὐδὲ νὰ σαλεύσῃ αὐτὴν δύναται καὶ διὰ τοῦτο ἐκεῖ θὰ καταφύγω τὸ κύρος τῆς γνώμης τοῦ μεγάλου Λαπλάς θὰ ἐπικαλεσθῶ εἰς βοήθειάν μου.

Ἄξιον σημειώσεως εἶνε, ὅτι ἡ πρόληψις αὕτη ἀναφαιίνεται τὸ πρῶτον κατὰ τὸν μεσαιῶνα. Ὁ στρατηγὸς Bugeaud νικητὴς τοῦ Isly δὲν ἐξεστράτευεν, ὡς βεβαιούται, ἂν μὴ συνεβουλεύετο πρότερον τὴν σελήνην, καὶ νόμους μάλιστα αὐτὸς ἔθηκε, καθ' οὓς εἶδε νὰ γίνωνται αἱ παρατηρήσεις, πρὸς ἐξακριβῶσιν τῶν περὶ τοῦ μέλλοντος καιροῦ σκοπῶν τῆς σελήνης. Οἱ ἀρχαῖοι

Ἕλληνας καὶ Ῥωμαῖοι συνεβουλεύοντο τὰ ἐντόσθια τῶν ἱερῶν σφαγίων καὶ τὴν πτῆσιν τῶν ὀρνέων, οὐχὶ δὲ καὶ τὴν σελήνην. Ἄφινον εἰς τὸν Δία τὴν φροντίδα νὰ ἐγείρῃ τὰς νεφέλας καὶ νὰ ρίπτῃ τοὺς κεραυνούς.

Εἶνε ἀληθὲς ὅτι ὁ ἥλιος κανονίζει πάντα τὰ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ τὰ ὑπεράνω αὐτῆς. Ἐκ τοῦ ἡλίου προέρχονται ὄχι μόνον αἱ ὥραι τοῦ ἔτους, ἀλλὰ καὶ πᾶσα κίνησις παρατηρουμένη ἐπὶ τῆς γῆς ἀπὸ τῶν μεγίστων θυελῶν μέχρι τῆς ἀνεπιστήτου κινήσεως τῶν περυγίων τῶν ἐλαχίστων ἐντόμων, ἀπὸ τοῦ μεγίστου ποταμοῦ μέχρι τοῦ ἐλαχίστου βυακίου, μέχρι τῆς πτώσεως τῆς ἐλαχίστης σταγόνης τῆς βροχῆς. Ἐὰν αὐτὸς σβεσθῇ, πᾶσα κίνησις θὰ παύσῃ παρευθὺς, πᾶσα ζωὴ θὰ ἐκλίπῃ.

Ἡ σελήνη στέλλει πρὸς τὴν γῆν κατ' ἀντιανάκλασιν ποσότητὰ τινα θερμότητος ἐξ ἐκεῖνης ἣν παρὰ τοῦ ἡλίου λαμβάνει· ἀλλὰ διὰ νὰ βεβαιώσωμεν τὴν ὑπαρξιν αὐτῆς, ἀνάγκη νὰ μεταχειρισθῶμεν ὄργανα εὐαισθητότατα, θερμοπολλπλασιαστικὰ καλούμενα. Ἡ ἐκ τῆς πλῆθους δὲ σελήνης πεμπομένη πρὸς ἡμᾶς θερμότης πίπτουσα ἐπὶ τοῦ ὄργανου τούτου παράγει ἀποτελεσμα, ὅπερ δὲν δύναται νὰ παραβληθῇ οὐδὲ πρὸς τὸ ὑπὸ τῆς θερμότητος τῆς πεμπομένης ὑπὸ τῆς ἐτέρας τῶν χειρῶν ἡμῶν τιθεμένης καὶ ἐπὶ μίαν μόνον στιγμὴν πρὸ τοῦ ὄργανου τούτου. Τοσοῦτον μικρὰ εἶνε ἡ ποσότης αὕτη. Οὐδεμίαν λοιπὸν ἐπιρροὴν δύναται νὰ ἔχει αὕτη εἰς τὴν κίνησιν τῆς ἀτμοσφαιρας ἡμῶν.

Ὁ μέγας Λαπλάς, ὁ πρῶτος ἐξηγήσας τὸ φαινόμενον τῶν παλιροῶν, ἐζήτησε νὰ ἐξακριβώσῃ μὴ ἡ τοῦ ὡκεανοῦ ἑλικουσα καὶ μετακινούσα σελήνη, ἔλκει ἐπίσης καὶ τὴν ἀτμοσφαιραν ἡμῶν. Τὰ ἐξαγόμενα εἰς ἃ κατέληξε, εἶδει ὅτι ἐλαχίστην ἢ οὐδεμίαν δύναμιν ἔχει αὕτη εἰς τὴν κίνησιν τῆς ἀτμοσφαιρας ἡμῶν. Εἰς τὰ αὐτὰ ἐξαγόμενα κατέληξε καὶ ὁ διευθυντὴς τοῦ μετεωροσκοπείου τῶν Παρισίων Bouvard ἐρευνήσας τὸ φαινόμενον τοῦτο κατὰ προτροπὴν τοῦ Λαπλάς. Οὗτος μάλιστα ἐκ τῆς στατιστικῆς παρατηρήσεων ἑκατὸν ἐτῶν ἐβεβαίωσεν ὅτι κατὰ μέσον ὄρον ὁ αὐτὸς ἀριθμὸς βροχερῶν ἡμερῶν δι' ὅλα τὰ ἔτη ἀντιστοιχεῖ κατὰ τὰς τέσσαρας ὥρας τοῦ ἔτους.

Οὐδεμίαν λοιπὸν ἐπίδρασιν διὰ τῆς θερμότητος αὐτῆς, οὐδεμίαν διὰ τῆς ἑλξείως της ἡ σελήνη ἔχει εἰς τὴν ἀτμοσφαιραν τῆς γῆς. Οὐδεμίαν μεταβολὴν ἀτμοσφαιρικὴν πρέπει νὰ περιμένωμεν ἀπὸ τῆς αὐξούσης ἢ φθινοῦσης σελήνης· τὰ πάντα ἐκ τοῦ ἡλίου καὶ διὰ τοῦ ἡλίου. Αὐτὸς ὑπὸ μηχανικὴν ἐποψίν εἶνε ὁ πατὴρ ἡμῶν.

Καὶ αἱ ἄλλαι δυνάμεις αἱ εἰς τὴν σελήνην ἀποδιδόμεναι δὲν εἶνε ἀληθεστέροι ταύτης. Εἶνε συνήθως αὐταὶ τόσον παράδοξοι ὥστε ἀδυνατοῦ-

μεν νὰ ἐνοήσωμεν πόθεν ἔσχον τὴν ἀρχήν. Ἀρκεῖ ἡ ἀπαριθμησις διὰ νὰ καταδειχθῇ τὸ ἀνυπόστατον αὐτῶν. Λέγεται ὅτι τὰ δένδρα, τὰ ὑποκακόπτονται, ἵνα χρησιμεύσωσι ὡς ναυπηγήσιμος ξυλεία, πρέπει νὰ κόπτονται κατὰ τὴν φθίνουσαν σελήνην· διότι τότε τὸ ξύλον αὐτῶν εἶνε καλῆς ποιότητος. Πρέπει νὰ σπείρωμεν, νὰ φυτεύωμεν, καὶ νὰ ἐγκεντρίζωμεν τὰ φυτὰ κατὰ τὴν αὐξοῦσαν σελήνην, ἐὰν θέλωμεν νὰ αὐξάνωσι ταχέως καὶ νὰ εἶνε ζωηρά. Διὰ νὰ ἔχωμεν θριδάκας ἢ κράμβας κλωσὴ καὶ ταχέως ἀναπτυσσομένης, διὰ νὰ ἔχωμεν διπλᾶ ἄνθη, διὰ νὰ ἔχωμεν καρπούς πρωίμους, πρέπει νὰ σπείρωμεν, νὰ φυτεύωμεν καὶ νὰ κλαδεύωμεν τὰ φυτὰ κατὰ τὴν φθίνουσαν σελήνην. Ὁ οἶνος ὁ ὑποῖος κατασκευάζεται κατὰ τὸ διάστημα δύο σεληνιακῶν μηνῶν δὲν δύναται νὰ εἶνε καλῆς ποιότητος καὶ μένει πάντοτε τεθλωμένος.

Ἄλλὰ ποίαν σχέσιν δύνανται νὰ ἔχωσι ταῦτα πρὸς τὴν αὐξοῦσαν ἢ φθίνουσαν σελήνην; οὐδεμίαν βεβαίως, ὡς ἐπίσης οὐδεμίαν σχέσιν ἔχουσι καὶ πρὸς τὴν ἀλήθειαν.

Γ. Δ. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ

Καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Εἰς τὰ Ἑραγοῦδια τῆς πατρίδος μου*

Φτωχὰ γεννᾶς τραγοῦδια, πατρίς, φτωχὴ μητέρα!
Μικρὰ πουλιά πετοῦνε μέσ' ἐς κλουβὶ στενὸ,
Οἱ σταυραῖοι γυρεύουν ἐλεύθερον ἀέρα,
Κ' ἀπέραντο οὐρανὸ.

Τῆς ἀρχοντίας ὁ λύχνος ὁ κρυσταλλένιος φέρνει
Ἄταραχη, περίσσια, λευκὴ φεγγοβολή.
Τῆς φτώχειας τὸ λυχνάρι κάθε πνοὴ τὸ δέρνει,
Δαδί μὲ λάμπι ἄλιγη καὶ μὲ καπνὸ πολὺ.

Ὅμως θάρθη μιά ἡμέρα ποῦ ἡ Ἑλλάς, μεγάλη,
Τῆ γλώσσα τῆ μεγάλη θὰ βρῆ μέσ' τὴν καρδία,
Καὶ θάχουνε ταιράκια τοῦ κλέφτ' οἱ στίχοι πάλι,
Κ' οἱ Πίνδαροι παιδιὰ.

Ὡ ποιηταί, ποῦ τότε γλυκὰ θὰ τραγουδάτε,
—Τί χρόνια μακρυσμένα, τί ὄνειρο χρυσό..
Ποῦ δὲ θὰ ἦν' ἡ δάφναις πικραῖς, καὶ θὰ τραγάτε
Ἄμαράντα τὰ βόδα ἠψηλὰ ἔς τὸν Παρνασσό,

Ὡ μὴ μας λησμονήτε! Κ' ἐμεῖς γιὰ σᾶς, ἀηδόνια,
Φυτέψαμε ταις δάφναις καὶ ταις τριανταφυλλιαῖς·
Βαστάξαμε κ' ἀγκάλια ἐμεῖς καὶ καταρρόνια,
Γιὰ νάχετε σεις τάνθη, καὶ ταις μοσχοβολιαῖς!

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Κατὰ τὸν παρελθόντα Σεπτέμβριον παρατηρήθη ἐν Ἀγγλίᾳ χελιδὼν λευκὴ, συναγματομένη μετ' ἄλλων κοινῶν χελιδόνων. Τὸ τοιοῦτο εἶναι πρωτοφανές, ὑποτίθεται δὲ ὅτι ἡ χελιδὼν ἐκείνη δὲν ἀνήκει εἰς ἄλλο εἶδος, ἀλλὰ τὸ χρῶμα αὐτῆς ἦν ἀποτέλεσμα ἀλλοτρίου σμοῦ ἢ λεύκησις, ἣτοι τῆς νοσηρᾶς μεταστάσεως τοῦ χρώματος τῆς ἐπιδερμίδος καὶ τῶν τριχῶν εἰς λευκόν, παρατηρηθείσης μέχρι τοῦδε εἰς ἀνθρώπους μόνον.

Τὸ ὅλον μήκος τῶν ἐν Εὐρώπῃ σιδηρῶν ὁδῶν, ὅπερ τῇ 31 Δεκεμβρίῳ 1883 ἦτο 182999 χιλιομέτρων, τῇ 31 Δεκεμβρίῳ 1884 ἦτο 189334 χιλιομέτρων, δηλονότι ἐν διαστήματι ἐνὸς ἔτους ἐστρώθησαν σιδηρᾶ ὁδοὶ ἐκτάσεως 6335 χιλιομέτρων.

Πόσον χρόνον δύνανται νὰ ζήσωσιν οἱ ἰχθύες ἐντὸς τοῦ ὕδατος; Λέγεται ὅτι πέστροφαὶ καὶ ἐγγελαῖς μετακομιζόμεναι ἀπὸ τόπου εἰς τόπον ἐντὸς ξηρῶν κανιστρῶν διατηροῦνται ἐπὶ πολὺ ζωνταναί, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐβεβαιώθη ἀκόμη δι' ἀκριδῶν καὶ ἀσφαλῶν παρατηρήσεων. Ἐσχάτως ὁμοῦ παρατηρήθη ἀξιοσημείωτον παράδειγμα μακρᾶς διατηρήσεως ἄλλου ἰχθύος, τοῦ ἴσοκος.¹⁾ Τῇ 18 τοῦ παρελθόντος Νοεμβρίου ἰχθυοπώλης τις ἐν Παρισίοις ἔλαβεν ἐκ τίνος ἰχθυοτροφείου τῆς Ὀλλανδίας, πρὸς τὴν Ροττερδάμην, μέγα ποσὸν ἰχθύων, ἐσκευασμένων μετὰ πάγου ἐν θήκαις. Ἐκ τῆς ἡμέρας τῆς ἀποστολῆς ὑπελογίζετο ὅτι οἱ ἰχθύες ἐκείνοι ἠλειούθησαν τὸ πολὺ τὴν 16 τοῦ αὐτοῦ μηνός, ἴσως δὲ καὶ τὴν 15ην. Ἄμα δ' ἐξήχθησαν τὸν θηκῶν καὶ παρατηρήθησαν ἀσθενεῖς κινήσεις τῶν βραγχίων ἐνὸς ἴσοκος. Ἐκ περιεργίας κινούμενοι ἐπλυναν αὐτὸν διὰ ψυχροῦ ὕδατος καὶ τὸν ἔριψαν εἰς τὸ ὕδωρ. Βαθμηδὸν ὁ ἴσοξ ἐξφορονήθη, τὰ ἀναπνευστικὰ ὄργανα αὐτοῦ ἤρχισαν λειτουργοῦντα καὶ μετ' ὀλίγου ὥρας ἐπανήλθεν ἐντελῶς εἰς τὴν ζωὴν. Ὁ ἴσοξ οὗτος, εὐρισκόμενος νῦν ἐν τῇ κατὰ τὸ Τροκαδέρων τῶν Παρισίων ὑδρείῳ (aquarium), ἔχει μῆκος 70 φρεκατομέτρων καὶ χροιάν χρυσοειδή.

Τὸ παράδειγμα τοῦτο τῆς μακρᾶς διατηρήσεως ἰχθύος εἶναι τὸ πρῶτον παρατηρηθὲν βεβαίως καὶ ἀσφαλῶς. Ὁ ἰχθύς ἐκεῖνος ἐντεθειμένος ἄνευ προσυλάξεως τίνος ἐν θήκῃ ἀνικμῆ μετὰ τεμαχίων πάγου καὶ νεκρῶν ἰχθύων, μετακομισθεὶς ἐν τόπῳ ἀπέχοντος 450 περίπου χιλιομέτρων, ἐπανήλθεν εἰς τὴν ζωὴν μετὰ παρέλευσιν τεσσαράκοντα ὀκτὼ ὥρων, ἴσως δὲ καὶ τριῶν ἡμερῶν. Προφανῶς ἡ μείωσις τῆς θερμότητος συντελεῖ μεγάλως εἰς τὴν διατήρησιν τῶν ζωϊκῶν δυνάμεων. Τὸ ψυχρὸν κλιθεῖται βραδυτέραν τὴν λειτουργίαν τοῦ ὀργανισμοῦ, καὶ εἶναι γνωστὸν ὅτι πολλὰ εἶδη ἰχθύων φιλοῦσιν κατὰ τὸν χειμῶνα ἐν τῇ ἰλίῳ, ὅπου βεβαίως δυσκολώτατα ἀναπνεύουσι.

¹⁾ Γαλ. brochel. Ὁ ποταμὸς οὗτος ἰχθύς εἶναι ἀγεδὸν ἀγνωστος ἐν Ἑλλάδι, εὐρισκόμενος μόνον ἐν τινι ποταμῷ τῆς Θεσσαλίας, ὡς παρατήρησεν ὁ κ. Ν. Ἀποστολίδης. Κελεῖται κοινῶς ἐν Θεσσαλίᾳ τ ο ὕ ρ ν α.